

Лоран Уейд

Десять Заповідей

*„Хай язик мій звіщатиме слово Твоє,
бо всі Твої заповіді – справедливість”.*
(Псал. 119: 172)

Київ „Джерело Життя” 2008

Вступ Запрошення та обіцянка

Яким би ви зобразили обличчя нашого світу? Я маю на увазі, якби вас попросили намалювати стан нашої планети у вигляді обличчя, яким би ви його зобразили? Чи було б воно усміхненим, чи, може, стурбованим, переляканим або навіть злим?

Я поставив це запитання своїм друзям, коли ми гостювали в них у Коста-Ріці.

– Мені здається... – почав Франциско, але саме в цей момент його відповідь перервалася, і ми так і не дізналися, що саме він хотів сказати. Річ у тім, що помешкання наших друзів було розташоване в одному з довгих рядів скромних дерев'яних котеджів зі спільними боковими стінами. Тому все, що відбувалося в когось в оселі, було добре чути сусідам за стіною.

У той час як ми розмірковували про стан світу, сусід повернувся додому. Він гучно грюкнув дверима й почав кричати на дружину. Було зрозуміло, що чоловік прийшов напідпитку, його голос лунав усе гучніше й гучніше, вимагаючи чогось від дружини, – тепер я не можу згадати, чого саме, – але вона, певно, не мала цього. Оскільки дружина відразу не подала йому те, чого він вимагав, чоловік вирішив скористатися своїм авторитетом і почав бити її.

– Я навчу тебе поважати мене! – закричав він. Серед жахливих звуків ударів і гучного лементу ми змогли почути голос дитини, яка, плачучи, благала: «Ні, татусю! Ні-і-і! Не бий маму! Будь ласка, не бий її!»

Можливо, читаючи ці рядки, ви перебуваєте в безпечних зручних умовах. Чи кричить хтось на вас, чи погрожує застосувати до вас силу? Мабуть, ні. Отже, яким би ви зобразили обличчя нашого світу? Чи була б на ньому сяюча усмішка?

Певно, ви подумаете: використовуючи подібні ілюстрації, автор згущує барви, адже насправді усе відбувається дещо по-іншому. Врешті-решт, це сталося в Коста-Ріці, отже, не так уже все й погано, особливо якщо ви там не живете. Крім того, подібне трапляється здавна і десь там – далеко. Але чи знаєте ви, скільки жінок зазнають побоїв, у той час як ви читаете цю книгу? У Сполучених Штатах це коїться кожні 15 секунд. Як часто, на вашу думку, щось подібне трапляється в інших країнах світу?

На прикладі насильства вдома ми можемо уявити, що діється у світі сьогодні. Адже можна знайти велику кількість й інших прикладів. Як ви гадаєте, скільки людей у даний час риються на звалищах або заглядають у сміттєві контейнери, сподіваючись знайти що-небудь поїсти? Чи відомо вам, що є причиною номер один дитячої смертності у світі? Голод. За повідомленням Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, п'ять мільйонів дітей помирають щороку від недоїдання, тобто 13 700 дітей щодня. Щомісяця смерть забирає кількість життів, що перевищує число загиблих після жахливого цунамі 2004 року.

Розглянемо ще один приклад. Як ви вважаєте, скільки людей на сьогодні не мають житла? Я кажу не про тих, хто веде подібний спосіб життя

з причин алкоголізму чи невігластва, а лише про тих, хто опинився в такому становищі через війни й етнічні конфлікти. Головне Управління ООН у справах біженців називає цифру 20 млн чоловік, які живуть у вкрай небезпечних умовах.

Ще раз подумаємо про дітей: скільки з них проводять ніч на вулицях великих міст, не маючи нічого кращого за постіль, ніж холодну бруківку тротуару? Точного числа не знає ніхто, але ЮНІСЕФ стверджує, що таких близько 100 млн, і ця цифра стрімко зростає внаслідок поширення епідемії СНІДу. Великий відсоток цих дітей стане жертвою насильства, наркотичної залежності, венеричних хвороб, а багато (якщо не більшість) із них поповнять лави малолітніх злочинців.

Наполеонові приписують слова про те, що Бог під час війни завжди на боці того, у кого більше гармат. Сьогодні, мабуть, Наполеон не стверджував би цього, оскільки терористи не покладаються на кількість гармат, а радше на хитрість і підступність. Нині в багатьох місцях вони об'єднали свої сили з наркоділками, котрі, здається, абсолютно вільно проходять крізь кордони і лише зрідка притягуються до відповідальності перед законом.

Упродовж багатьох років здавалося, що пеніцилін одержав перемогу над низкою захворювань, що передаються контактним шляхом, але так було, доки не з'явився СНІД. Цією хворобою сьогодні уражені щонайменше 45 млн осіб. Вона винищує значну частину населення Субсахаріальної Африки і скрізь поширюється швидкими темпами.

Знову подумайте про те, яким би ви зобразили обличчя нашого світу.

Зазвичай, аби якимось чином ізолювати себе від численних страждань, ми обираємо стратегію, що зветься масовістю. Ми уникаємо болю, якого завдають спостереження за стражданнями, спричиненими подібними проблемами, віддаючи перевагу тому, щоб оперувати категоріями безликого натовпу. Нещодавно вибухнула бомба на Близькому Сході. Але я ніколи не знав Мустафу, одного з потерпілих, і не був там, коли це трапилось. Я не намагався допомогти йому, коли цей чоловік, задихаючись від пилу, розгрібав завал свого будинку, намагаючись знайти тіло сестри, сором'язливої ніжної Ханни. Мої очі не проливали сліз у той час, коли Мустафа, б'ючи кулаками об землю, відчайдушно ридав поруч із її скаліченим тілом.

Ми часто чуємо повідомлення про трагедії. Вони, звичайно, трапляються, але жертва трагедії не була моєю сестрою. Жінки зазнають побоїв кожні 15 секунд? Так, але я не відчуваю тих ударів, тому просто переводжу цей факт на мову статистики.

Однак надходить час, і вже не за горами, коли така стратегія відчуженості більше не спрацює. Бо ураган, що обрушився на нашу планету, дедалі посилюється і вже загрожує зруйнувати особистий світ кожної людської істоти. Попереднє покоління лише чуло про наркозалежних, але хто знав їх особисто? Сьогодні кожен розуміє: не виключено, що завтра жертвою може стати мій син, а моя дочка зробить аборт. Атака двох хмарочосів-близнюків у Нью-Йорку, як ніщо інше в історії, пробудила суспільство від

сну. Хто сьогодні не усвідомлює, що тепер ми всі уразливі?

Охочі до сенсації люди, яких можна побачити на вулицях із плакатами, що передрікають загальне лихо, завжди занепокоєні станом світу. Але сьогодні схвильованість висловлюють і ті, кому властива поміркованість і хто має доступ до обширної інформації. П'ятдесят років тому філософи почали говорити про «екзистенціональний страх». Тоді це було приватною власністю лише кількох інтелектуалів. А сьогодні усе інакше.

Спроби знайти рішення

Дев'ятнадцяте століття було часом неперевершеного оптимізму в історії. Це був розквіт раціоналізму, і люди вважали, що світ стає дедалі кращим. Технологія запропонувала численні чудеса майже в усіх сферах суспільного життя. Машини відтепер уміли прясти, ткати й шити. Нові винаходи цілковито змінили сільське господарство і промисловість. Люди могли швидко пересуватися сушею і морем – їх несли потужні парові двигуни. Завдяки вперше прокладеним телефонним лініям, Каліфорнія дізналася про смерть Авраама Лінкольна того ж дня, коли це трапилось.

Вражені такими чудовими пристроями, люди повірили, що невдовзі проблеми суспільства зникнуть. Бідність відійде в небуття, а разом із нею – несправедливість, хвороби й інші біди. Війни завершаться загальним миром, і ми найближчим часом побачимо кінець невігластву й тиранії.

Проте так тривало недовго. Золотий вік оптимізму закінчився Першою світовою війною, і сьогодні, здається, не залишилося жодних ілюзій щодо цього. Наука просувається вперед ще більшими темпами. Але рука, котра винайшла транзистор, також дала нам атомну бомбу та можливість знищити цивілізацію одним натисненням кнопки. В усьому світі люди замислюються над питанням: якщо ми маємо стільки корисної інформації і такі дивовижні переваги в пізнанні Всесвіту, чому на земній кулі все ще безконтрольно поширюються голод, пригноблення й тиранія?

Проблема полягає в тому, що ми намагаємося примусити науку звершити те, що перебуває поза її компетенцією. Причина, з якої подібні лиха трапляються з року в рік, полягає в тому, що вони не являють собою ані наукові, ані технологічні проблеми.

Запитайте науку, як спроектувати промінь електромагнітної енергії крізь простір та надіслати фотографію з поверхні Марса або Тритона, і вона не загається із відповіддю. Поцікавтеся, як влаштований геном людини, якою є природа ендорфінів та як вони впливають на клітини нашого мозку, і вам не доведеться довго чекати пояснень. Але якщо ви запитаете науку, як вирішити злободенні проблеми століття, вона змушена буде відповісти: Вибачте – це не моя компетенція.

Адже злободенні проблеми нашого часу аж ніяк не наукові, а моральні. Замисліться на мить: яка з глобальних проблем, що вражають суспільство сьогодні, не є моральною проблемою? – Жодна.

Візьмемо, наприклад, голод. Люди голодують не через нестачу запасів їжі у світі, а лише з причини жахливої нерівності в її розподілі, яка, у свою чергу, є результатом ще більш нерівномірного розподілу багатств, знань,

засобів виробництва і транспортування. Гноблення і зневажання тих, хто не має нічого, тими, хто має більше ніж потрібно, – що це? Це моральна проблема.

А як щодо інших небезпек та загроз? Тероризм, політичні переслідування, тиранія зачіпають сферу моралі. Це стосується також насильства вдома, абортів, наркозалежності, стилю життя, який зробив СНІД найбільшою пандемією в історії. Якби щось із вищезазначеного було науковою або технологічною проблемою, ми б її давно вирішили, оскільки в цьому досягли великих успіхів.

Комусь ці слова можуть видатися принизливими. Особливо ж тим, хто продовжує триматися за фундаментальний принцип раціоналізму – самодостатність. Її головне гасло: «Це мені під силу! Мій інтелект, моя сила характеру, мій заповзятливий дух і т. ін.», але це завжди – я та мої розумові здібності, готові врятувати світ. Такі люди відмовляються визнати, що деякі проблеми не вирішуються винятково завдяки інтелекту.

Отже, виникає запитання: як довго ми шукатимемо відповідей у тих сферах, звідки допомога прийти не може? Як довго ще будемо стукати у двері науки, у той час як наука, подібно до нас самих, неспроможна запропонувати якісь реальні й ефективні відповіді? Скільки ще доказів мають вразити нас, перш ніж ми приймемо істину стосовно цього питання?

Де ж рішення?

Стикаючись із очевидною неспроможністю науки виконати роботу, від початку їй не призначену, чи повинні ми просто змиритися з обставинами, що склалися? Чи, може, рішення знаходиться поруч, а ми його тривалий час не помічали?

Якщо вам коли-небудь випаде нагода бути на екскурсії в домі Верховного Суду у Вашингтоні, коли там не відбуватиметься засідання, екскурсоводи проведуть вас до зали для слухання, де дев'ятеро суддів займаються розглядом позовів. Зверніть увагу на барельєф високо над судейською лежею, який тягнеться вздовж карниза під стелею. Серед багатьох зображених на ньому фігур можна побачити величну персону, що тримає кам'яні скрижалі у правиці. Це – Мойсей, а скрижалі, які він тримає, – давній моральний кодекс, відомий як Десять Заповідей.

Минулі покоління, котрі спроектували і побудували цю грандіозну споруду, певно, не хворіли тією ж невиправданою пихатістю, яка уражає сьогодні нас. Вони з готовністю визнавали неминуще значення давнього Закону та його впливу на суспільство. Певно, їх не засмучувала думка, що не вони винайшли цей Закон і що він не був витвором їхнього часу.

Мабуть, ми не знайдемо кращої ілюстрації духу нашого часу – принаймні у західному світі, – ніж той факт, що сьогодні певні групи активістів вимагають забрати подібні фігури з усіх громадських закладів.

І водночас ми очікуємо, сподіваючись усупереч надії, що наука нарешті подасть нам чарівний ліхтар, аби ми вийшли із глухого кута й вирішили нашу дилему. Саме завдяки своєму безглуздому еготизму* ми опинилися в теперішньому кризовому стані.

Запрошення й обіцянка

Перш ніж продовжити розмову, я хочу запропонувати вам запрошення й обіцянку.

Я запрошую вас приєднатися до мене в роздумах про значення морального Закону – Десяти Заповідей – для жителів двадцять першого століття. Просуваючись у цьому напрямку, ми спробуємо проникнути набагато глибше за те, що лежить на поверхні, аби збагнути глибокий зміст давніх мудрих принципів.

Моя обіцянка полягає в тому, що ці роздуми не будуть монологом. Я не маю наміру весь час говорити. Це дискусія, навчальний посібник, укладений таким чином, щоби спонукати вас взяти участь у процесі дослідження, самостійно мислити, взаємодіяти і, просуваючись уперед, дійти власних висновків. Ви можете навіть записувати свої думки та вести журнал. Сподіваюся, що так і станеться, бо наприкінці нашого шляху реальні зміни у вашому житті будуть звершені не моїми судженнями і висновками.

Крім того, я пропоную вам ще одну обіцянку. Насправді вона є частиною першої. Ось моя обіцянка: я ніколи не проситиму вас сліпо приймати що-небудь зі сказаного мною з приводу цієї вкрай важливої теми. Навпаки, у вас буде достатньо можливостей особисто переконатися в обґрунтованості принципів, котрі ми збираємося досліджувати.

Це можливо завдяки тому, що Десять Заповідей не є просто експонатом давньої культури, що час від часу виставляють під склом на загальний огляд. Як джерело практичної мудрості, вони пропонують своєчасні рішення реальних проблем і ситуацій, з якими кожен із нас стикається щодня. Це принципи, які мають розумне застосування в повсякденному житті, і своє незаперечне підтвердження вони знаходять у застосуванні. Давня приказка гласить: «Не спробуєш – не дізнаєшся».

У той час як ви перевірятимете згадані принципи у власному житті і вони стануть частиною вашого світу, ви переконаєтеся в їхній надійності, бо результати дотримання даних принципів будуть негайними, даруючи відчуття глибокого задоволення.

Отже, не варто зволікати. Зробіть крок уперед і прийміть запрошення вивчати Десять Заповідей, аби вони стали частиною вашого життя. Ви знайдете радість, прийнявши таке рішення.

ПЕРША ЗАПОВІДЬ

Небезпечна любов

«Я – Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю з дому рабства. Хай не буде тобі інших богів передо Мною!» (Вихід 20: 2-3).

Здається, ти не розумієш, Джекі. На карту поставлене твоє майбутнє – усе твоє життя!

– Ні, тату. Цього разу саме ти не розумієш. Відтоді, як ти був молодим, минуло багато часу, і ти, мабуть, уже зовсім забув, що це таке. Я кажу тобі, що кохаю Денні. Але ти цього, здається, не можеш зрозуміти.

Гаррі Вільямс, не вірячи тому, що коїться, стомлено дивився на дочку. Тяжко зітхнувши, він похитав головою, не в змозі сприйняти почуте.

– Джекі, ти мусиш мене вислухати.

– Я не збираюся нікого слухати. Я сказала тобі, і край! Наступного вівторка суддя зареєструє наш шлюб. Чи, може, ти хочеш, щоб ми просто були коханцями?

Знову тиша. Нарешті, намагаючись ретельно підбирати слова, Гаррі промовив:

– Добре. Я розумію, це твоє рішення. Ніхто не збирається примусити тебе передумати. У мене лише одне запитання до тебе.

Цього разу Джекілін, задоволена, що батько, здавалося, поставився з повагою до її вибору, не перебивала.

– Минулого четверга ти одягнула білу блузку, хоч Даниїл просив тебе одягнути іншу. Якою була його реакція?

– Та блузка, котру він просив мене одягнути, була брудною – я щось вилила на неї.

– Але моє питання: якою була реакція твого хлопця? Що він сказав, коли побачив тебе в білій блузці?

– Ну... Звичайно, він був незадоволений.

– Так. Він стиснув кулаки й закричав на тебе. А що сталося того вечора, коли ми запросили його до нас на вечерю?

– Ой, тату, не згадуй більше про це. То все в минулому. Навіщо тобі ворушити давнє?

– З тієї причини, що Денні не посоромився принизити тебе в присутності усієї родини, коли ти сказала те, що йому було не до вподоби. Джекілін, якщо він зараз так із тобою поводить, що ж буде, коли...

– Припини! Припини! – закричала дівчина, закриваючи долонями вуха. – Як же ти не розумієш? Я кохаю Денні. Він – усе моє життя! Усе інше не має значення. Те, що ти кажеш, не має значення. Я кохаю його. Я обожнюю його. Лише це має значення. Коли ти нарешті зрозумієш?

– Ти обожнюєш його? Ти обожнюєш його, Джекілін? Хто ж він для тебе? Невже твій бог?

– Саме так! Якщо ти це хотів почути, – ти маєш рацію. Денні – мій бог.

Ми перервемо цей діалог на останньому реченні та проаналізуємо ситуацію. Батько Джекілін розповідав мені пізніше, що слова дочки уразили його в саме серце, мов гострий ніж. Чи не здається вам, що він надто драматизував ситуацію? Чому ці слова завдали йому такого болю?

Гаррі Вільямс здригнувся від них, бо знав, з якою силою кохання може уразити й завдати душі жахливої шкоди. Любов, як ніщо інше, робить нас беззахисними, відкритими й уразливими.

Подумайте про зневірених батьків, що чекають біля палати інтенсивної терапії великого сучасного госпіталю, де перебуває їхня дитина. Чому вони переживають такі муки? Тільки через любов. І ті ж батьки можуть так само невимовно страждати кілька років потому, коли ця дитина прийде додому, прийнявши дозу наркотиків.

Яким важким для батьків Джекілін був той час, коли минуло кілька місяців після весілля і вона почала пожинати наслідки свого жахливого рішення! Коли рожеве марево остаточно розвіялося, вона усвідомила, що поєднала свою долю з людиною, котра була неймовірно ревнивою, ніколи не задовольнялася навіть найкращими проявами з її боку, пригнічувала її в'їдливим сарказмом, насмішками, а нерідко й кулаками! Ось чому Гаррі Вільямс затремтів, коли почув слова своєї доньки. Він жахнувся від думки, що донька віддає себе в руки того, хто завдаватиме їй такого жорстокого болю.

Саме тому Бог дав нам Першу Заповідь. Ця пересторога викликана почуттям глибокої стурбованості й зацікавленості у нашому щасті. Значення Заповіді таке: Не віддавайте своєї вірності й любові «богам», котрі насправді не є ними. Не дозволяйте, щоб головне місце у вашому житті було зайняте чимось або кимось, хто незабаром лише розчарує і завдасть вам болю.

Мертві боги

Давній Ізраїль проживав в оточенні народів, які віддано поклонялися «іншим богам». Сусіди на заході, филистимляни, поклонялися Дагонові – своєму верховному божеству. Филистимляни випрошували в нього добрі врожаї і багатий улов риби, від чого залежали їхнє життя і добробут.

Північні сусіди Ізраїлю – фінікійці – служили богині місяця Астарті. Вона була богинею родючості, її культ був особливо популярним, оскільки свята на її честь супроводжувалися оргіями.

На сході моавітяни вшановували Хамоса, аммонітяни – Молоха. Обом цим богам, особливо останньому, приносили в жертву маленьких дітей, аби умилостивити й задобрити ідолів. Люди, котрі припускалися таких жахливих злочинів, сподівалися тим самим заручитися силою і підтримкою цих богів.

Сьогодні, звичайно, багато чого змінилося. Більшість людей уже не поклоняються дерев'яним, кам'яним чи металевим богам. Але гроші, секс і влада й досі залишаються рушійною силою у житті мільйонів. Наступного разу, коли ви будете проходити повз журнальний кіоск, погляньте на обкладинки й заголовки видань. Зверніть увагу на незмінні теми популярних

ток-шоу та «мільних опер». Що це говорить вам про «богів», котрим сьогодні вклоняються люди?

Поміркуйте: який результат поклоніння «іншим богам»? Подібно до своїх давніх прообразів, вони також є богами, котрі пожирають своїх прибічників.

Саме через безумне поклоніння сексу виникла пандемія СНІДу. Чому ніхто не каже про найбільш логічне й очевидне вирішення даної проблеми? Невже це так важко зрозуміти? Замисліться, до чого призведе поширення цієї хвороби. Найпростіше і найбільш очевидне рішення – відвернутися від підступного божества, знову почати поважати сімейні цінності та святість шлюбу.

Але замість цього політичні лідери в усьому світі звертаються до свого бога на ім'я «гроші» в надії знайти порятунок. «Наступного року, – заявляють вони, – ми витратимо ще більше мільйонів. Побудуємо більші й кращі лабораторії. Ми отримаємо потрібну вакцину, і ви зможете продовжувати свій спосіб життя, зовсім не переймаючись наслідками».

Тероризм став грізним мечем у руках слабких, знаряддям відчаю і помсти безпомічних. Підтримуваний фанатизмом і невіглаством, він знаходить своїх прибічників у жалюгідних таборах біженців, де нещасна молодь щоденно піддається бомбардуванню риторикою ненависті.

Яке ж рішення пропонують ті, хто сам зазнає бомбових атак цих молодих фанатиків? Вони звертаються до свого бога на ім'я «сила і влада»: «Ми створимо ще кращі ракети і ще більші бомби. Маючи їх у своєму розпорядженні, влаштуємо полювання на тих, хто насмілюється погрожувати нам. Ми зітремо їх на порох, – і це вирішить наші проблеми».

Який результат цієї стратегії? Усяке застосування грубої сили тільки зміцнює впевненість радикалів у тому, що вони зазнають несправедливості і переслідувань. Це породжує ще більше обурення і вкотре доводить цим людям, що вони є жертвами, а тому ненависть і насильство зі свого боку вважають цілком виправданими.

Не віддавайте своєї вірності й любові «богам», котрі насправді такими не є, – каже Перша Заповідь. – Не дозволяйте, щоб головне місце у вашому житті було зайняте чимось або кимось, хто незабаром лише розчарує і завдасть вам болю.

Чому не встояли хіпі?

Новий Завіт розповідає нам про те, що одного разу сатана наблизився до Ісуса, аби спробувати примусити Його знехтувати Першою Заповіддю. Спочатку сатана показав Йому *«всі царства світу та їхню славу»*, а потім сказав: *«Усе це дам Тобі, якщо, впавши ниць, поклонишся мені»* (Мате. 4:8, 9). Ось вони – принади світу. Усе це може стати Твоїм!

Однак у відповідь Ісус відмовився спрямувати Свій погляд на фальшивих богів. Натомість Він звернувся до Першої Заповіді, процитував текст, записаний у книзі *Повторення Закону 10:20*: *«Написано: Господеві Богу своєму поклонятимешся і Йому єдиному служитимеш!»* (Мате. 4:10).

Недостатньо лише зректися псевдобогів, відкинувши поклоніння їм. Ми повинні замінити поклоніння псевдобогам поклонінням Богові Небесному.

У минулому вулиці і парки західного світу заповнили «діти-квіти» – довговолосі неохайно одягнені юнаки й дівчата. Більшість людей називали їх хіпі. Навряд чи хтось у захваті від них сьогодні. Але ми повинні все ж таки визнати, що в них було щось варте уваги. Вони зрелися фальшивих цінностей матеріалізму. Чому ж їхній рух занепав? Він зазнав краху, бо, намагаючись щось зруйнувати, вони нічого не пропонували взамін. Врешті-решт, стало очевидним, що вони просто замінили одну форму егоїзму іншою.

У той же час в іншій частині світу мільйони людей намагалися втілити в життя ідеали комунізму, котрий у своїй теоретичній частині відстоює принципи справедливості й безкорисливості, які мають так багато спільного з ученням Ісуса Христа. Чому комунізм виявився неспроможним побудувати справедливе суспільство? З тієї ж причини.

Як і будь-яка утопічна ідея, він зазнав краху, розбившись об скелі людської реальності. Він ґрунтувався на такій думці: якщо ви скажете людям, що їм необхідно змінитися, і насправді переконаєте їх у цьому, вони неминуче зміняться. Проте лише знати про те, що правильно, як і просто бути переконаним у цьому, – явно недостатньо.

У 70-х роках минулого століття психолог Гарвардського університету Лоренс Кохльберг оголосив, що винайшов спосіб, як зробити людей більш моральними. Метод психолога полягав ось у чому: він ставив людям запитання про те, як чинити правильно в різних гіпотетичних ситуаціях. Психолог вважав, що досяг успіхів у навчанні людей методів морального судження, отже, вони зможуть приймати правильне рішення в усіх життєвих ситуаціях. Однак теорія Кохльберга стикалася з проблемою щоразу, коли хтось запитував, чи справді знання правильного рішення допомагає комусь чинити правильно. Найкращою відповіддю, до якої він міг дійти у своїх дослідженнях, була – «іноді»¹.

Справжня моральність походить із наведеного серця, яке зазнало зміни завдяки впливу того, що Біблія називає благодаттю. Апостол Павло писав: *«Змінюйтеся оновленням вашого розуму, щоб ви пізнавали, що є Божа воля: добре, приємне і досконале» (Римл. 12:2)*. «Пізнавати, що є Божа воля», означає більше, ніж здатність уміти давати правильну відповідь стосовно моральних питань. Це значно більше, ніж просто володіти інформацією. Ми не можемо стверджувати, що «пізнали» щось, водночас залишаючись байдужими до цього. Навпаки, ми повинні зробити це частиною свого життя. Усе це можливо лише тоді, коли ми змінені оновленням нашого розуму.

¹ W.C.Crain. Theories of Development (New York: Prentice-Hall, 1985), pp. 118-136: «Система Кохльберга стосується морального судження, а не моральної поведінки. Загальновідомо, що люди, котрі можуть розмірковувати на високому моральному рівні, не завжди чинять відповідно. Отже, ми не можемо очікувати досконалих взаємовідносин між моральним судженням і моральною поведінкою. Проте Кохльберг вважає, що якийсь взаємозв'язок повинен існувати» Див. також Lawrence Kohlberg and Elliot Turiel, in C.S.Lesser, ed., Psychology and Educational Practice (Glenview, Ill.: Scott, Foresman, and Co., 1971), p. 458.

Радикальна зміна, що лежить в основі правильних учинків, не є природним процесом. Ані контроль поведінки, ані моральне судження (хоч самі по собі позитивні у своїй сфері), не можуть здійснити подібної зміни. Псалмист Давид розумів це, коли благав: *«Серце чисте створи мені, Боже, і тривалого духа в моєму нутрі віднови»* (Псал. 51:12). Оновлення серця, в результаті якого утверджується правдива моральність, це акт творіння, це дар від Бога².

Любов і поклоніння

Одного разу хтось запитав Ісуса, яка Заповідь у Законі найбільша. У відповідь Спаситель процитував *Повторення Закону 6:5: «Любитимеш Господа Бога свого всім своїм серцем, і всією своєю душею, і всією своєю думкою! Це – перша і найбільша заповідь»* (Мате. 22:37, 38).

Коли сатана намагався спокусити Його, Ісус сказав, що Перша Заповідь велить нам поклонятися Богові. Тут Він пояснює, що це означає: ми повинні любити Його.

«Я люблю Денні. Я просто обожнюю його», – заявила Джекілін. Звичайно, дівчина не мала на думці біблійне поклоніння чи обожнення, але вона була ближче до істини, ніж ви можете подумати, оскільки поклоніння в Біблії є вираженням любові.

Поклоніння, як і любов – це прихильність серця. Це бажання і рішення віддати Богові перше місце та престол життя, визнати Його статус Правителя, зробивши Володарем нашого життя.

Визнати Бога Верховним Правителем – означає, що ми не будемо намагатися підпорядкувати Його нашим упередженим ідеям про те, яким Він є і що Йому слід робити. Також ми відкинемо як неправдиву передумову, що можемо вірити в Нього, лише зрозумівши Його. Якби це було так, тоді відправною точкою нашої віри мав би стати атеїзм і ми змогли б просуватися в напрямку віри лише завдяки раціональним зусиллям. Більше того, Бог був би обмежений розмірами наших інтелектуальних здібностей. У цьому випадку те, чому ми мали би поклонятися, не було би більше Богом, а чимось обмеженим, оскільки ми б знали Його довжину, ширину, висоту, а також Його початок і Його кінець³.

Це зовсім не означає, що християнська віра не залишає місця для розуму і не визнає цінності доказів, які підтримують її. Немає нічого поганого в дослідженні таких доказів, проте вони не є основою віри. Знання про Бога починається не із зусиль людського розуму, а з відкриття. Це означає, що Бог має першим відкрити Себе. Ми не можемо дізнатися про Нього завдяки власним безпомічним намаганням. Відкриття Бога досягає свого максимального прояву в Ісусі Христі. *«Бога ніхто ніколи не бачив; але Єдинородний Син, Який у лоні Отця, – Він явив Його»* (Івана 1:18). Від перших років Свого життя Ісус являв людям, яким є Бог. Коли Він брав на руки дітей і благословляв їх; коли навчав Своїх учнів на березі озера; коли

² «Кожен, хто приєднався до Христа, є новою істотою» (2Кор. 5:17 – англ. переклад).

³ Див. Robert Wilkens. First Things 37 (November 1993): 13-18.

приборкував бурю й очищав храм, – у всьому цьому Христос проголошував: таким є Бог. Який Я та які Мої вчинки, такий і Бог.

Незадовго до розп'яття Ісуса Пилип попросив: *«Господи, покажи нам Отця»* (Івана 14:8).

Відповідь Христа сповнена сердечного болу: *«Стільки часу Яз вами, і ти не знаєш Мене, Пилипе? Хто Мене бачив, той і Отця бачив. Як же ти говориш: Покажи нам Отця?»* (Івана 14:9).

Укотре Євангеліє описує Пилипа як учня повільного на слухання і швидкого на сумніви. На жаль, я теж не вільний від подібних проявів. Маючи таку схильність, Пилип зіткнувся із серйозною небезпекою випустити з уваги дещо важливе, бо відкриття Боже ніколи не намагається силою заповнити нашу свідомість. Воно звучить як «тихий лагідний голос» до тих, хто бажає відкрити свої очі, вуха, а найбільше – серце. Ми маємо потребу не у вагомих доказах, а в бажанні забрати камінь спотикання зі шляху віри та припинити відкидати докази.

Якщо ми приймаємо Першу Заповідь та віддаємо Богові Його місце як істинному Божеству, відкриття буде дано нам особисто. І це єдиний спосіб його отримання.

Віддати Богові центральне місце означає відкинути будь-які ідеї, інтереси або наміри, що змагаються з Ним або применшують Його верховне правління в нашому житті. Ця концепція – ключовий, основоположний принцип істинної моральності й духовного життя. Це той загальний принцип, який дозволяє нам оцінювати незліченні рішення й альтернативи, з якими стикаємося щодня. У кожній ситуації ми будемо запитувати: «Яким чином це відео, ця гра, ці дружні стосунки, ця робота, ця власність вплинуть на мої взаємовідносини з Богом?» Коли ми справді почнемо так жити, тоді порядок і моральність поступово увійдуть у наше життя, мир займе місце відчаю, а надія витіснить депресію та розчарування. Лише тоді ми почнемо розуміти глибокий духовний зміст послуху, про який говорив Ісус у Нагірній проповіді.

Чому ця Заповідь Перша?

Багато людей, які інстинктивно вірять в існування Бога, все-таки не віддають Йому першість у своєму житті. Насправді ж це єдине місце, котре Він повинен займати, якщо є Богом. Ось чому ця Заповідь Перша. Усі інші будуть просто моральними нормами, що мають не більше сили, ніж тисячі інших добрих ідей, якщо ми не дали Богові Його місце та не зробили Його Верховним Правителем і Господом нашого життя.

Питання не в тому, чи маю я повне, досконале розуміння Бога та Його волі в моєму житті. І не в наступному: чи достатньо я хороший, аби бути прийнятим Ним, чи дотримуюся решти Заповідей? Ви не можете дотримуватися Першої Заповіді за рахунок дотримання інших дев'ятьох. Навпаки, ви повинні прийти до тих дев'яти через Першу.

Питання, на які ми маємо відповісти, дуже прості, але водночас сповнені глибокого змісту: «Чи готовий я дозволити Богові зайняти належне

Йому перше місце? Чи бажаю віддати Йому першість в усьому?» Саме в цьому полягає зміст Першої Заповіді.

Із глибини століть звучить до нас давній заклик: *«Чого жадає від тебе Господь, Бог твій? Тільки того, щоб боятися Господа, Бога твого, ходити всіма Його дорогами, і любити Його, і служити Господеві, Богу твоєму, усім серцем своїм і всією душею своєю»* (П. Зак. 10:12).

ДРУГА ЗАПОВІДЬ

Маленькі боги

«Не роби собі різьби і всякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі доли, і що в воді під землею. Не вклоняйся їм і не служи їм, бо Я – Господь, Бог твій, Бог заздрисний, що карає за провину батьків на синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, хто ненавидить Мене, і що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене, і хто тримається Моїх заповідей» (Вихід 20:4-6).

Рано-вранці, коли ще не розсіявся нічний морок, ми залишили дім і вирушили в дорогу безлюдними вулицями. Незабаром міські вогні зникли з очей, і ми продовжували рухатися коридором світла, створеним фарами нашого автомобіля. Тривалий час тишу порушував лише тихий гуркіт двигуна та шурхотіння коліс.

Нарешті, забарвлюючи горизонт яскраво-червоним кольором та звіщаючи про наближення нового дня, почала займатися світанкова зоря. А потім ми побачили маленьку смужку диска, котра заливала все навкруги яскравим світлом. Це було сонце, що сходило з-за вершечка найближчого пагорба. Величне і спокійне, воно поволі підіймалося вище й вище, доки через кілька хвилин не настав день. Наш старший син першим порушив мовчанку. Чотирирічний Давид не переставав дивувати нас своїми цікавими спостереженнями. «Тату, – промовив він, – як ти гадаєш, якщо ми приїдемо сюди завтра рано-вранці і так зійдемо на цю гору, чи зможемо простягти руку і доторкнутися до сонця, коли воно буде сходити?»

Я подумав: яка дивовижна думка в голові маленької дитини! Ця думка виникла не тому, що діти вважають себе великими, а через те, що світ у їхній уяві невеликий. Неймовірно великий Всесвіт не вміщається в їхній маленькій дитячій голівці, тому вони зводять усе до своїх розмірів.

Десь у лісі працює людина. «Спочатку я накопаю трохи глини, – каже вона. – Потім виліплю його, ось так. Ось уже є і ніс, і очі. Тепер я покладу це на кілька годин на сонце, і коли воно висохне, розфарбую моїми улюбленими фарбами. Хочете дізнатися, що я роблю? Звичайно ж, це бог. Ви не вірите? Безумовно, це не Сам Бог. Це Його портрет. Це те, на що Він схожий».

Мій чотирирічний синочок думав, що може простягнути свою маленьку ручку і доторкнутися до сонця. Людина з лісу вірить, що може створити образ Бога. Обоє припускаються тієї самої помилки.

Цар Соломон краще розумів проблему. Він збудував прекрасний храм у Єрусалимі. Коли храм було закінчено, цар організував свято, що тривало кілька днів. Проте серед загальних радощів він не випустив з уваги справжнього значення події. Він звернувся до Бога в молитві, кажучи: «Ось небо та небо небес не обіймають Тебе, – що ж тоді храм цей, що я збудував?» (2 Хронік 6: 18).

Чому Друга Заповідь забороняє нам робити ідола з метою уявити Бога? Бо яким би величезним ми його не зробили, скільки б золота, діамантів та інших коштовностей не витратили на його оздобу, це призведе лише до применшення Бога. Ми неминуче зведемо Його до обмеженого уявлення людського розуму. У цьому й полягає суть проблеми. Применшення, приниження образу Божого є тим фундаментальним гріхом, від якого намагається застерегти нас Друга Заповідь.

Сучасні раціоналісти припускаються тієї ж помилки. Вони закидають крихітну сіть своїх інтелектуальних можливостей у безмежний океан Всесвіту. Усе, що їм вдається спіймати, – не що інше, як обмежений вузьким радіусом їхніх уявлень і здібностей улов, дані якого вони не в змозі адекватно опрацювати. Вони вважають себе власниками цієї маленької частки інформації та заперечують існування чогось іще. Як уже було сказано, це та ж сама помилка і водночас доказ того, що дана проблема не обмежується темними людьми.

«Сам Отець любить вас»

У давні часи логічним результатом ідолопоклонства був політеїзм – вірування в існування багатьох богів. Люди вигадували все більше богів, оскільки не могли уявити, що достатньо одного і що це Божество здатне потурбуватися про все.

Перші християни твердо дотримувалися ідеї, що є лише один істинний Бог, проте більшість із них мала слабке уявлення про те, який Він. Вони схилилися до думки, що Бог – Істота, подібна до тих божеств, котрим ці люди колись поклонялися і котрі за своєю природою забудькуваті, байдужі й лише інколи неохоче надають допомогу. Навернені з язичництва, вони гадали, що мають постійно благодати і випрошувати, аби перемогти Його апатію та переконати виявити співчуття до їхніх потреб.

Важко уявити собі більшу помилку. Біблія відкриває нам Бога, порівнюючи Його любов з найсильнішим проявом людської любові: *«Чи ж жінка забуде своє немовля, щоб не пожаліти їй сина утроби своєї? Та коли б вони позабували, то Я не забуду про тебе!»* (Ісаї 49:15-16).

Незважаючи на це запевнення, багато хто продовжує уявляти Бога як забудькуватого, недобррозичливого, із безліччю заступників навкруги Його престолу, котрі кличуть Його вдень і вночі, аби привернути Його увагу й переконати допомогти нам. Але Ісус сказав Своїм послідовникам: *«Того дня попросите в Моє Ім'я, – і не кажу вам, що проситиму Отця за вас, бо Сам Отець любить вас»* (Івана 16:26, 27). Апостол закликає: *«Тому приступаймо сміливо до престолу благодаті, щоб одержати милість і знайти благодать для своєчасної допомоги»* (Євр. 4:16).

Ідея заступництва померлих святих явно порушує Другу Заповідь, бо ґрунтується на язичницькому уявленні про досить обмеженого бога, котрого дуже важко переконати допомогти нам.

«Чому ти засумнівався?»

Якось я стояв на вантажній платформі в порту Гуаная, у Гондурасі, і друг показував мені пришвартовані до причалу судна для ловлі креветок. Їхні підйомні крани були підняті, і величезні тральні сіті сушилися на сонці. Того вечора вони знову повинні були вийти в море. Мій знайомий сказав, скільки тон креветок доставляють ці судна щодня.

Вражений почутим, я подумав: «За таких темпів запаси світового океану досить скоро вичерпаються!»

Наступного ранку я відлітав до Пуерто-Кабезас. Пролітаючи вздовж узбережжя, під лівим крилом нашого літака ми могли роздивитися блакитні обриси прибережних гір, а праворуч від нас розкинулося безмежне море. Я намагався прикинути, скільки миль було до тієї точки горизонту, де море сходилося з небом. Ми продовжували наш рух, і через кілька хвилин я помітив три креветочні траулери, що розсікали хвилі й тягли за собою сіті. Це були ті самі судна, що мені довелося бачити напередодні, але якими ж крихітними вони здавалися тепер! Який контраст між їхніми розмірами та вражаючою величчю океану! Тоді я подумав: «Хіба можуть ці маленькі суденця вичерпати всі скарби, які зберігає Бог у Своїй коморі?» Як усе змінюється, коли ми дивимося на речі з різних позицій, беручи до уваги різні перспективи!

І я замислився: «А як щодо Божої перспективи?» Іноді наші проблеми видаються такими, що наповнюють собою землю й небо. Але як на них дивиться Бог?

Такий урок однієї ночі, під час бурі на Галилейському морі, засвоїв Петро. Гігантські хвилі, ураганний вітер наповнили його серце страхом, і він закричав: «Господи, спаси мене!» (*Мате. 14:30*).

«І зараз Ісус, простягнувши руку, схопив його та й каже йому: Маловірний, чому ти засумнівався?» (текст 31).

Страх і неспокій приходять від нестачі віри, що є порушенням Другої Заповіді, оскільки виявляється, що в нашій уяві Бог надто малий.

Недооцінювати силу ідола – небезпечно

Псалмист написав про ідолів: «Стануть такі, як вони, ті, хто їх виробляє» (*Псал. 115:8*). Апостол Павло спостерігав той самий феномен у свої дні. Він сказав, що ідолопоклонники «славу нетлінного Бога замінили подобою тлінної людини, птахів, чотириногих і плазунів». «Тому, – додає він, – Бог через пожадання їхніх сердець віддав їх нечистоті» і «їхньому перекрученому розумові, щоб чинили те, чого не личить». Апостол пояснює, що означає «те, чого не личить», за допомогою переліку гріхів, що включає лукавство, зажерливість, злобу, заздрість, убивство, суперечки, підступ, погані звички, плітки, наклепи, богоненависть, зухвалість, гордощі, хвалькуватість, непокірність батькам, зраду, непримиренність, немилосердя і т. ін. (*див. Рима. 1:23, 28-31*).

Тисячі родів

Декого бентежить той факт, що Друга Заповідь містить надзвичайно серйозне попередження стосовно зображень: *«Не вклоняйся їм і не служи їм, бо Я – Господь, Бог твій, Бог заздрісний, що карає за провину батьків на синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, хто ненавидить Мене»* (Вихід 20:5).

Особливо їх лякають слова про те, що Бог називає Себе «заздрісним». Більше того, Він проголошує, що навіть третє й четверте покоління страждатимуть через гріхи своїх батьків.

У цих словах люди вбачають прояв духу помсти. Проте ми повинні бачити чітку різницю між природними наслідками гріховних учинків та покаранням за ці вчинки. Бог не карає одну людину за злочин іншої: *«Та душа, що грішить, вона помре. Син не понесе кари за батькову провину, а батько не понесе за провину синову...»* (Єзек. 18:20).

Спроба представити Вічного Бога за допомогою матеріальних об'єктів спотворює уявлення людини про Бога і призводить до того, що вона скоріше поклонятиметься творінню, ніж Творцеві, унаслідок чого відбувається деградація особистості. Діти неминуче страждають від наслідків гріховного способу життя своїх батьків, проте вони не підлягають покаранню за провину батьків, якщо, звичайно, самі не беруть участі в їхніх гріхах. Але проблема полягає в тому, що, як правило, діти йдуть шляхами своїх батьків. Закон спадковості та негативний приклад сприяють тому, що нащадки повторюють гріхи батьків. Розпусні нахили, спотворений апетит, аморальні риси, а також фізичні хвороби й ознаки виродження передаються як спадок до третього й четвертого поколінь. Саме це мав на увазі апостол Павло в процитованих у попередній рубриці текстах. Ця страшна правда повинна отверезувати людей і стримувати від гріха. Ось чому Бог названий «заздрісним» (у російському перекладі – «ревнитель»). Людські ревнощі відображають особисті інтереси, натомість Друга Заповідь ясно говорить: Бог ревно ставиться до інтересів Свого народу.

На протипагу цьому, милість Бог чинить *«тисячам поколінь тих, хто любить Його, і хто тримається Його заповідей»* (Вихід 20:6). Очевидно, що ця обітниця, даруючи милість тисячі поколінь, досягне навіть вічного життя. Ісус молився: *«Отче, хочу, щоб ті, яких Ти Мені дав, були зі Мною там, де Я, щоб бачили Мою славу, яку Ти Мені дав, бо Ти полюбив Мене раніше від закладин світу»* (Івана 17:24).

Вістка свободи

Друга Заповідь є досконалим доповненням Першої. Люди, котрі вирішили віддати Богові центральне місце у своєму житті, не дозволять будь-чому сторонньому посісти це місце, бо воно належить винятково Творцеві. Вони не вагатимуться стосовно того, що є істинним поклонінням, бо ці люди відвернуться від усього, що якимось чином применшує значення Бога в їхньому житті.

Для тих, хто дотримується Першої і Другої Заповідей Декалога, послух іншим Заповідям буде цілком природним. Якщо ми любимо Бога – якщо Він перебуває на престолі нашого життя, – наші серця будуть сповнені любов'ю до людей.

Апостол Яків називає Десять Заповідей «досконалим законом свободи» (Якова 1:25). Ми розглянули лише дві його постанови, але значення їхньої досконалості і свободи вже очевидне. Псалмист проголошує: «*Мир великий для тих, хто кохає Закона Твого, – і не мають вони спотикання*» (Псал. 119:165).

ТРЕТЯ ЗАПОВІДЬ

Високошановане Ім'я

«Не призывай (не носи⁴ – в оригіналі) Імення Господа, Бога твого, надаремно, бо не помилує Господь того, хто призиватиме (носитиме – в оригіналі) Його Імення надаремно.» (Вихід 20: 7)

Неможливо забути цю дружну, ревну в служінні родину, з якою ми познайомилися, коли проживали в Пуерто-Барріос у Гватемалі. Коли ми з дружиною відвідали їх удома, кожен з них із притаманною усім гватемальцям ввічливістю по черзі вставали й представлялися. Першою була глава сім'ї – мати Кармен Рейєс. Вона пояснила, що її чоловік відсутній, бо вже тривалий час не живе з ними. «Коли ми почали вивчати Слово Боже, він дуже розгнівався й залишив нас», – сумно промовила жінка.

Потім представилися інші члени сім'ї.

– Ізабелл Рейєс, – назвалася старша дочка.

– Рамон Діаз, – представився її брат, вродливий сімнадцятилітній хлопець.

– Марія Рейєс, – ніяково промовила наступна сестра.

Так тривало доти, доки всі вони, усміхаючись і жартуючи одне над одним, не назвали свої імена.

Нас зацікавило, чому декотрі з них були Рейєс, а інші – Діаз. Але оскільки ми не наважувалися запитати про це, вони самі пояснили. «Наш тато, – розповіли вони, – полюбляє випити, і щоразу, коли хтось із нас народжувався, батько не упускав нагоди відсвяткувати це. У такому стані він міг прийти до місцевої реєстраційної установи, щоб зареєструвати появу дитини, і коли чиновник питав: «Хто батько дитини?», він часом називав своє прізвище, а іноді казав: «Звідки мені знати? Я не знаю, чия це дитина. Запитайте її матір». Усе це видавалося батькові досить вдалим жартом, але в результаті декотрі з нас офіційно зареєстровані як його діти і носять його прізвище, а інші записані на дівоче прізвище матері».

Сім'я давно змиралася з таким становищем, і ми, звичайно, не робили жодних коментарів стосовно почутого. Однак, залишаючи їхній дім, я подумав: «Як сумно! Як боляче відчувати, що рідний батько відмовляється визнати вас, не бажаючи, щоб ви носили його прізвище!..»

Ісус розповів історію про юнака, котрий повстав проти свого батька і залишив батьківський дім. Врешті-решт, після жахливих пригод він отямився і повернувся до рідної домівки. У цій розповіді ми знаходимо один з прекрасних біблійних текстів. Ось він: *«Вставши, він пішов до свого батька. Коли він був ще далеко, батько побачив його й змилосердився; побігши, кинувся йому на шию і поцілував його» (Луки 15:20)*. Цією історією Христос

⁴ Єврейське дієслово «наса» (Синод. пер. – «призывай») буквально перекладається як носити, брати на себе

хотів показати нам ставлення Бога до кожного, хто приходить до Нього.

Сам Ісус сказав: *«Того, хто приходить до Мене, Я не вижену геть»* (Івана 6:37). Ці слова стосуються усіх нас. Можливо, ми приходимо із сумнівами, наполовину вірячи, наполовину вагаючись, ледве розуміючи і все ще запитуючи себе, чи є надія. Але ніщо з цього не має значення. Ключове слово тексту – *«Прийди!»* Кожен, хто приходить, буде *«обрадуваний в улюбленому Сині»* (Ефес. 1:6). Ніхто ніколи не почує слів: *«Я не знаю, чия це дитина»*. У Христі ми всі визнані дітьми Небесного Царя. Ми всі є Його законними синами й дочками.

«Не бійся, – каже Він, – бо Я тебе викупив, Я покликав ім'я твоє, Мій ти!» (Ісаї43:1). Яке прекрасне запевнення! Але й це ще не все. *«Коли переходиш через води, Я буду з тобою, а через річки – не затоплять тебе, коли будеш огонь переходити, – не попечешся, і не буде палити тебе його полум'я»* (текст 2). Усі ці благословення для *«кожного, хто тільки зветься Іменням Моїм»* (текст 7).

Зауважте, тут не йдеться про те, що Божі діти ніколи не зазнають тяжких часів. Вони можуть *«переходити через води»* і навіть *«через огонь»*. Але обітниця запевняє: *«річки не затоплять тебе»* і *«огонь... не буде палити тебе»*. У часи гірких випробувань *«Я буду з тобою»*. Чому? Тому що, каже Господь, *«Я покликав ім'я твоє, Мій ти!»*

Яка дивовижна перевага носити Ім'я Отця! Розмірковуючи над цим, апостол Павло схиляє свої коліна, вигукуючи: *«Для того схиляю коліна свої перед Отцем, що від Нього має ймення кожен рід на небі й на землі»* (Ефес. 3:14, 15). Апостол Іван підтверджує думку: *«Подивіться, яку любов дав нам Отець, щоб ми звалися Божими дітьми!»* (Івана 3:1).

Як здобути впевненість у тому, що ми носимо Його Ім'я?

Можливо, у вас виникли запитання: як я можу носити це Ім'я? Яким чином здобути впевненість у приналежності до Божої родини як земної, так і небесної? З усіх запитань, які будь-хто ставить собі, не може бути більш важливих.

Господь Ісус Христос дав нам відповідь на ці запитання, навчаючи Своїх учнів. Він сказав їм: *«Отож, ідіть і навчіть усі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа»* (Мате. 28:19). Саме через обряд хрещення ми беремо на себе це святе Ім'я.

Що спадає вам на думку, коли ви чуєте слово *«хрещення»*?

«Звичайно, – сказав мені один молодий чоловік, – коли я чую це слово, то згадую хрещення моєї маленької племінниці, її батьки тримали маля на руках. Усі родичі й друзі разом із хрещеними батьками стояли біля хрещенської купелі. Ми уважно слухали, а священник помазав її чоло водою й урочисто проголосив слова на латині: «Ego baptize te in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen»⁵.

Після цього усі ми благоговійно вимовили: *«А-а-а-мін»*.

---

⁵ *«Я хрещу тебе в ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амін».* – Прим. перекладача.

Латинське слово «баптизо», яке промовляє священник у такому випадку, походить від ідентичного грецького терміна. У першому столітті воно вживалося, вказуючи на повне занурення чогось у воду. Коли Іван Хреститель – грецькою «*баптисмес*» – почав хрестити людей у Йордані (Івана 3:23), обряд не був чимось новим, оскільки юдеї практикували ритуали очищення, під час яких занурювалися в ємкість із водою для обмивання.

Апостол Павло також пов'язував християнське хрещення з цими юдейськими ритуалами, називаючи його «*купіллю відродження*» (Тита 3:5). Але у своєму Посланні до римлян цій символічній дії він надає нового значення, яке суттєво збагачує його. «*Тож ми поховані з Ним [Христом] через хрещення в смерть*», – пише апостол (Римл. 6:4). В іншому місці Павло пояснює суть сказаного: «*Я розп'ятий разом з Христом*» (Гал. 2:19).

Зміна, яка відбувається у нашому житті під час навернення до Христа, настільки сильна, що без перебільшення про неї можна говорити як про «смерть» і навіть «розп'яття». Це виконання смертного вироку над грішною людиною, якою ми були раніше. Коли ми змінені оновленням нашого розуму (див. Римл. 12:2), старий безладний і деструктивний спосіб мислення зникає. Ми набуваємо нові смаки і цінності. Наші мотиви й цілі настільки відрізняються від колишніх, що воістину буде справедливим сказати: стара людина померла й народилася нова. Водне хрещення – не що інше, як похорон мертвої людини, «*яка зітліває в оманливих пожадливостях*» (Ефес. 4:22).

І водночас, це святкування нового народження. Проголошення народження – видиме свідчення чогось невидимого, хоча й цілком реального. Власне, це неповторна можливість привселюдно заявити, що тепер нова, зовсім інша людина проживає в старому домі.

Діти схожі на своїх батьків

Коли народжується дитина, людям подобається зауважувати її подібність до рідних:

- У нього носик, як у мами, – каже хтось.
- Він схожий на мою тьотю Джейн, – заявляє мати.
- Ні, – з гордістю каже батько, – я гадаю, він схожий на мене.

Якщо ми справді діти Божі завдяки новому народженню, то будемо схожими на нашого Небесного Отця. Коли люди зможуть сказати про нас: «Він лагідний і терпеливий» або «Вона покірлива й завжди готова прийти на допомогу», тоді вони зможуть додати: «Це справді Божа дитина».

Ісус сказав: «*Любіть ваших ворогів... щоб бути вам синами вашого Отця, що на небі*» (Мате. 5:44, 45). Чому наше добре ставлення до тих, хто аж ніяк не заслуговує цього, указує, що ми є дітьми Божими? Тому що так само чинить Бог, «*Який Своєму сонцю велить сходити над злими і над добрими та посилає дощ на праведних і на неправедних*» (текст 45).

Це допомагає нам зрозуміти значення Третьої Заповіді, котра застерігає, щоб ми не носили Ім'я Боже надаремно.

Узяти на себе Його святе Ймення надаремно – означає назвати себе сином чи дочкою Бога і водночас продовжувати жити по-старому. Це означає привласнити священне Ім'я без того, аби пережити реальні внутрішні зміни. Результат буде рівнозначний тому, якби ми привласнили прізвище сім'ї, але насправді до неї не належали.

Яка ціна імені?

Тері Хетчер оцінила своє ім'я дуже високо, подавши до суду позов проти лондонської «Дейлі Спорт». Газета надрукувала статтю, у якій повідомлялося, що актриса залишала свою семирічну доньку зачиненою вдома, у той час як сама проводила час із коханцями. Суд вирішив, що дана публікація запламувала її ім'я і видавець має виплатити кругленьку суму за завдану статтею шкоду.

Як ви гадаєте, скільки коштує Боже Ім'я? Якщо ми не живемо відповідно до нашої християнської обітниці, значить виставляємо Боже Ім'я у фальшивому світлі. Ми знеславлюємо і ганьбимо сімейне ім'я. Апостол Павло каже про таких людей: *«Через вас Боже Ім'я зневажається між народами»* (Римі. 2:24).

Ми також виставляємо Його у фальшивому світлі, коли вживаємо священне Ім'я легковажно і недбало або у вульгарних і непристойних виразах. Цим ми показуємо оточуючим, що Боже Ім'я не таке вже й святе, значуще та цінне для нас. Ще серйознішою провинною буде клястися цим Ім'ям у чомусь неправдивому або не виконати обіцянку, дану в Ім'я Бога.

Виконана обіцянка

У першому розділі я пообіцяв, що ніколи не попрошу вас безпідставно приймати будь-які доводи, викладені в цій книзі, але що ви матимете достатньо можливостей переконатися в їхній надійності і достовірності. Яким чином ви зможете це зробити?

Якби предметом нашого дослідження була суб'єктивна філософія, ми лише висловлювали б різні думки і займалися обговоренням. Якби йшлося просто про суб'єктивні доводи й цікаві пропозиції, ми б аналізували їх, беручи до уваги кожен точку зору, а потім дійшли б певних висновків. Але в даному випадку все відбувається інакше.

Ми говоримо про Заповіді, кожна з яких виражена в наказовій формі. Тут не сказано: «Мені здається, було б краще, якби ви не мали інших богів». Або: «Вам справді варто розглянути можливість відмови від поклоніння зображенням». Натомість Заповіді вимагають від нас послуху.

Це означає, що ми можемо переконатися в їхній достовірності завдяки застосуванню даних принципів, а не за допомогою ретельного аналізу. Саме з цієї причини доказ їхньої надійності виявиться в дивовижних результатах, плодах, котрі «виростуть» у житті кожного, хто застосує їх на практиці.

Перша Заповідь спонукає нас любити Бога та надати Йому центральне місце у своєму житті, у той час як Друга пояснює, що це означає. Тепер

Третя Заповідь, беручи до уваги дві попередні, запитує: що ви збираєтеся з цим робити? Чи приймете ви запрошення вашого Небесного Отця? Чи бажаєте надати Йому центральне місце у своєму житті, носити Його Ім'я та Його характер?

Від нашої відповіді залежатиме, чи зможе Він вилити на наше життя рясні благословення, обіцяні в Його Слові.

ЧЕТВЕРТА ЗАПОВІДЬ

Як знайти спокій?

«Пам'ятай день суботній, щоб святити його! Шість день працею і роби всю працю свою, а день сьомий субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці ти й син твій, та дочка твоя, раб твій та невольниця твоя, і худоба твоя, і прихोцько твій, що в брамах твоїх. Бо шість день творив Господь небо та землю, море та все, що в них, а дня сьомого спочив тому поблагословив Господь день суботній і освятив його.»

(Вихід 20: 8-11)

Я не пам'ятаю, скільки разів мені довелося подорожувати пасажирським катером до порту Лівінгстон, що знаходиться на північно-східному узбережжі Гватемали, але це було неодноразово. Проте одна мандрівка була винятковою.

Ми відчалили від пристані в Пуерто-Барріос близько п'ятої години пополудні, але вже починало сутеніти. Невпинний дощ лив як з відра, тому замість того, щоб насолоджуватися легким бризом на палубі, кожен із нас, зіщулившись від холоду, сидів у маленькій каюті. Щойно ми відпливли від хвилерізу, як на нас шалено обрушився шторм.

Пориви вітру з такою несамовитою силою заливали вікна потоками дощу, що загрожували розтрити їх. Однією рукою я вчепився за передню переборку, намагаючись убезпечити себе від падіння, а другою обхопив голову, аби стримати нездоланну нудоту, яка зростала з кожним накочуванням хвилі. Говорити було неможливо, але час від часу я міг чути стогін, молитви і прокляття, що злітали з уст інших пасажирів. Під час попередніх подорожей довгі ланцюги далеких освітлених вікон прибережних будинків робили наше просування помітним. А тепер ми ледве могли побачити ніс катера.

Зазвичай подорож займала близько дев'яноста хвилин, але цього разу вона, здавалося, триватиме вічність. Я вже почав думати, що капітан, певно, збився з курсу і нас відносить у відкрите море, коли раптом майже неймовірний спокій охопив усіх пасажирів.

Після хитаючи й безупинного кидання наше невеличке судно почало повільно пливти по воді, і, нарешті, недалеко попереду, незважаючи на зливу, ми помітили веселі вогники пункту призначення.

Що стало причиною такого спокою? Шторм не вщухав, але ми увійшли в укриття гавані. Там, у відкритому океані, шалено бушували хвилі, але вони більше не могли загрожувати нам, бо ми увійшли до безпечної гавані.

Субота – теж гавань, наше укриття від негоди та нескінченного життєвого шторму. Це оаза, у якій стомлений мандрівник може знайти відпочинок та відновити свої сили, перш ніж знову вирушити назустріч життєвим труднощам. Але чому субота? Як і коли вона виникла?

Виявляється, субота – ровесниця нашої Землі й життя на ній. Тому розглянемо спочатку, як виникла Земля. *«Напочатку Бог створив Небо та землю. А земля була пуста та порожня, й темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води» (Буття 1:1, 2)*⁶.

Потім Бог промовив слово – і темрява розступилася перед світлом. Він заговорив знову – і виникла атмосфера, з'явився суходіл, піднялися пагорби, визначилися межі моря. Усі ці деталі свідчать, що процес творіння був динамічним рухом від однієї фази творіння до іншої, являючи собою дуже логічну впорядковану послідовність.

Цікаво зазначити, що Бог висловив Своє задоволення звершеним: *«І побачив Бог світло, що добре воно» (текст 4)*. Десятий текст підтверджує: *«І Бог побачив, що добре воно»*. Чому Богові подобалося усе створене на той момент? Можливо, тому, що тепер існувало світло, повітря, вода і земля. Вони утворювали чотири елементи, необхідні для підтримання життя рослин, а пізніше – життя тваринного світу й людини. Іншими словами, ці елементи підготували все для наступного кроку.

Пізніше, того ж дня, земля одягла зелене вбрання. З'явилися трави, пишне листя, мох і папороть. Величні дерева простягли своє гілля до неба. Чудові квіти прикрасили пейзажі й наповнили повітря надзвичайними ароматами.

Рослинність з її дивовижним процесом фотосинтезу була призначена, щоб виділяти кисень і служити їжею для тварин. Вдруге протягом того ж дня Бог відзначив, *«що добре воно» (текст 12)*.

П'ятого та на початку шостого дня Бог промовляв слова – і море, земля, небеса наповнилися створіннями, котрі плавали, літали, ходили й повзали. Укотре Творець висловив Своє задоволення тим, що відбулося (текст 25).

«І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі» (текст 26).

Створення розумних істот для управління землею було останнім етапом у Божій творчій роботі, вінцем Його

творчої діяльності. Потім з безмежною радістю Творець споглядав результати Своєї завершеної праці, але цього разу Він не сказав, що все було добре. Бог проголосив: *«Вельми добре воно!» (текст 31)*.

Сучасна наука, досягнувши того рівня, який доступний їй на сьогоднішній день, стверджує, що матерія складається з елементарних часток: електронів, протонів, нейтронів і багатьох інших, котрі насправді є свого роду згустками енергії. З елементарних часток складаються атоми

---

⁶ Я можу зрозуміти занепокоєння тих, хто вважає, що ця біблійна оповідь не відображає реальних подій. Вони воліють вбачати в ній якийсь дидактичний посібник чи повчальну історію. Утім, зрозуміло одне: будь-який підхід до розуміння Десяти Заповідей має взяти до уваги ці розділи, оскільки вони є фундаментальними для осягнення морального Закону і, власне, усієї вістки Біблії.

різних хімічних елементів, починаючи від найлегшого і найпростішого з усіх – водню та закінчуючи важкими металами. Деякі з них радіоактивні, їхні атоми нестійкі, іноді існують лише долі секунди.

Атоми хімічних елементів об'єднуються, створюючи молекули, котрі, у свою чергу, вибудовують сполуки, починаючи від таких простих, як кухонна сіль, і до найскладніших, які зустрічаються лише в живих організмах і називаються органічними молекулами. Одна молекула протеїну може мати десятки мільйонів атомів. Ці молекули містяться в кожному живому організмі – від найменшого мікроба до величезного кита.

Таким чином, навіть на рівні атомів і молекул Творіння було рухом у напрямку до більш високої організованості. Кожний крок уперед у цьому процесі передбачав тисячі, а в деяких випадках – мільярди змін.

Всупереч законам природи

Учені-фізики відкрили три закони термодинаміки. Другий закон стверджує, що всі системи в природі виявляють неухильну тенденцію до дезінтеграції, безладу і втрати енергії. Учені називають це принципом ентропії.

Процес Творіння показує нам щось зовсім протилежне. Своєю безмежною творчою могутністю Бог зробив нашу планету високоупорядкованим світом. Якщо Він промовив: «Вельми добре», – так воно й було, бо Земля була мирним симбіозом усіх її різноманітних частин і взаємозв'язків. Кожний елемент і кожна деталь Божого творіння були призначені для того, щоб служити іншим. Усе творіння в унісон свідчило про любов і безмежну мудрість Того, Хто все замислив і викликав до існування.

У Божій остаточній урочистій заяві, зробленій по завершенні процесу Творіння, немає й натяку на якийсь випадковий збіг подій. Вона проголошує:

- а) Бог побачив, що все було вельми добре;
- б) Бог відпочив.

Цілком очевидно, що відпочинок Творця не мав нічого спільного з утомою. Це відпочинок, який настає після завершення задуманої праці, коли надходить час радіти і насолоджуватися її результатами. У єврейському оригіналі використане слово «шабат», що означає «припинити», «перервати» діяльність.

Роботу завершено

У наступних текстах ми знаходимо Божу урочисту заяву. Зверніть особливу увагу на пронумеровані тут слова:

*«І побачив Бог усе, що **вчинив** (1). І ото, – вельми добре воно! І був вечір, і був ранок, – день шостий. І були **скінчені** (2) небо й земля, і все воїнство їхнє. І **скінчив** (3) Бог дня сьомого працю Свою, яку Він **чинив** (4). І Він відпочив у дні сьомім від усієї праці Своєї, яку був **чинив** (5). І поблагословив Бог день сьомий, і його освятив, бо в нім відпочив Він від усієї праці Своєї, яку, **чинячи** (6), Бог був **створив** (7)» (Буття 1:31 - 2:3).*

Сім разів цей невеликий уривок нагадує нам, що робота Творіння була закінчена. Вираз «Бог відпочив» означає: Він припинив працю, зробив зупинку у Своїй роботі, тому що завершив Своє Божественне завдання. Річ у тім, що нічого не треба було переглядати або перевіряти, ніщо не було упущено або недороблено. Усі частини творіння функціонували в досконалій гармонії. «І побачив Бог усе, що вчинив. І ото, – вельми добре воно!»

Ознака досконалої турботи

Наведена нижче ілюстрація допоможе нам усвідомити важливість ідеї, що міститься у цьому заголовку. Спробуйте уявити, що Адам, як тільки його було створено, підхопився й запитав: «Господи, чи не потрібна Тобі моя допомога хоча б у чомусь?»

На це Творець, усміхнувшись, відповів:

– Ні, Адаме; роботу завершено.

– Але ж повинно бути щось таке, що я можу зробити. Можливо, я зможу розфарбувати крильця метеликів?

– Ні, крильця метеликів уже розфарбовані досконалими тонами.

– Тоді, може, я спробую навчити птахів співати?

– Вони вже знають, як треба співати, набагато краще, ніж ти коли-небудь зможеш їх навчити.

– А що, як я зроблю аналіз повітря, аби переконатися, чи достатній вміст кисню? Знаєш, Господи, якщо кисню недостатньо або, навпаки, забагато, тоді небезпечно буде дихати. Можливо, я зможу відрегулювати його вміст?

– Ні, дякую, Я вже потурбувався про це.

– Але, Господи, повинно ж бути щось, що я можу зробити!

– Так, це правда.

– Що ж це, Господи?

– Я хочу, щоб ти відпочив.

– Відпочив? Але ж я не працював!

– Я хочу, щоб ти довірився Мені, Адаме. Тобі треба повірити, що роботу справді завершено і Я повністю досконало потурбувався про всі твої потреби.

У цьому полягає значення спокою сьомого дня. Якби Творець викликав до життя людей на початку тижня і попросив їх про якусь допомогу або принаймні поцікавився нашою думкою, ми могли б заробити декілька балів, чи не так? Але Він не зробив цього. Дотримання суботи від початку було, є зараз і завжди буде святкуванням на честь Божої праці, а не нашої. Як і Адам, ми відпочиваємо цього дня, тим самим показуючи, що приймаємо цю реальність, довіряючи Божому досконалому піклуванню про наші потреби і благополуччя. Це означає, що ми з упевненістю спочиваємо в Його руках, довіряючи Його мудрості, любові, плану й турботі про наше життя.

На завершення ми визнаємо Бога Творцем усього суцього і приймаємо той факт, що ми – Його творіння. Таким чином, у найглибшому і найбільш значущому сенсі наш спокій сьомого дня є актом поклоніння.

Майже в кожній фальшивій релігії, включаючи й неправдиве християнство, поклоніння – питання дії. І тільки Біблія наказує нам поклонятися, залишивши власні діяння. Господь звелів відкласти наші зусилля й життєві битви, призупинивши свою роботу, і перебувати в спокої з повною впевненістю, що всю працю, необхідну для нашого добра, завершено. Четверта Заповідь проголошує: «День сьомий – субота». Саме слово «субота» буквально означає «спокій». Сьомий день є спокоєм, призначеним Самим Богом. Цього дня Бог запрошує нас приєднатися до Нього в Його спокої, – «не роби жодної праці».

Перебуваючи разом з Ним у спокої, ми заявляємо перед Всесвітом, що суботній спокій – ознака наших заснованих на вірі взаємовідносин з Богом⁷.

Проте наш спокій у суботу не лише символізує такі взаємовідносини, він сприяє їхньому розвитку, поглибленню, стаючи частиною їхньої реальності. Наш спокій сьомого дня не лише проголошує, що ми знайшли впевненість, а завдяки цьому й мир у любові Божій, – він зміцнює цю впевненість. Водночас він підтверджує та зміцнює взаємовідносини між Богом і Його творінням.

Ось чому субота є доповненням і гарантією перших трьох Заповідей, які велять нам поклонятися Богові й відвести Йому перше місце у своєму житті.

Можна дотримуватися перших трьох Заповідей у своїх серцях, виконуючи їх таким чином, що це буде не зовсім очевидним для інших людей. Ми можемо в серці своєму прийняти рішення вшановувати Бога й віддати Йому в усьому першість. Цілком можливо, що ніхто не помітить, що ми не поклоняємося зображенням. Однак цього не вийде при дотриманні суботи. Цілком очевидно, що святкування суботи – публічна заява. Можливо, саме тому Писання каже, що субота є «ознакою» заповіту між Богом і Його народом (див. Єзек. 20:12, 20).

Заповідь милості

Чи знаєте ви, як багато людей впадають у відчай і журбу, стикаючись із відповідальністю та проблемами в житті? Ми намагаємося всюди встигнути, про все переживаємо, але нам завжди бракує часу. Усі ми обтяжені потребою заробляти гроші, підтримувати порядок у домі, налагоджувати взаємовідносини, виховувати наших дітей, піклуватися про здоров'я, отримувати вчений ступінь, оплачувати рахунки і будувати кар'єру. Ці й тисячі інших завдань постійно вимагають нашої уваги. Проблема полягає в тому, що ми за нашою природою є обмеженими істотами, а життя вимагає дедалі більших здобутків. Коли Сесіл Роде (відомий політичний діяч кінця XIX століття, так званий діамантовий король) лежав на смертному одрі, він, кажуть, тихо вимовив: «Так мало зроблено, так багато залишається зробити». Безліч людей сьогодні у відчаї повторює ці слова.

Серед шаленого натиску подій і жорстких вимог життя, яке, подібно до

⁷ Дехто звинувачує шанувальників суботи в тому, що вони вірять у спасіння ділами, хоч фактично це означає абсолютно протилежне!

уст могили, ніколи не скаже: «Досить!», величний Бог-Творець пропонує нам суботу. Письменник Герман Воук, який святкував суботу, сказав: «Субота – руки матері, простягнуті, аби прийняти втомлене дитя».

«Шість день працєю», – каже Заповідь. Це – даний тобі час. Працєю, долай життєві труднощі, виконуй свої обов'язки якнайкраще протягом даного тобі часу. Але це все має межу – суботу. Суботнього дня ти маєш перебувати у спокої.

Четверта Заповідь наказує нам працювати, але вона не каже: «Працєю доти, доки не впадеш без сил». Також вона не каже, щоб ми тяжко працювали, доки не закінчимо працю, і тільки після цього можемо відпочити. Вона проголошує, що ми повинні працювати, але є межа тому, що ми повинні зробити.

Субота – притча про життя, оскільки навчає, що ми наблизимося до кінця наших днів і до останнього подиху все ще будемо думати, що могли б іще зробити, якби тільки мали час. Вона навчає нас робити те, що можемо, у відведений для нас час, а потім маємо відпочивати. Завдяки суботі ми вчимося вимірювати наші досягнення не критеріями власної досконалості, а критеріями Божої любові.

Той, Хто створив нас, знає, що наші егоїстичні амбіції, а іноді навіть наші щирі бажання зробити усе якнайкраще, можуть призвести до нестриманості й надмірності. Тому Він дав нам четверте повеління Декалога як Заповідь милості. *«Шість день працєю, – каже Господь, – а день сьомий – субота (спокій)».*

Ісус наголосив, що субота для людини (див. Марка 2:27). Вона є найдорожчим даром, призначеним для нашого добра і захисту. Субота – це гавань, наше укриття від негоди й нескінченного життєвого шторму, оаза, де стомлений мандрівник може знайти відпочинок і відновити свої сили, перш ніж знову вирушити назустріч життєвим труднощам.

Субота в зіпсутому світі

«Чи Бог наказав: Не їжте з усякого дерева раю?»

На перший погляд, звичайне запитання.

Не підозрюючи нічого лихого, жінка відразу поспішає з відповіддю. Вона стала захищати Творця від фальшивих звинувачень. *«Неправда! – заявила Єва. – Плоди з дерев ми можемо їсти, лише плодів дерева, що всередині раю, сказав Бог, не їжте їх і не доторкайтесь до них, аби вам не вмерти».*

«Звичайно ж, ви не вмерете, – з посмішкою відповів ворог, – просто Бог знає, що коли ви скуштуєте їх, ваші очі відкриються, і ви станете подібні до Нього, знаючи добро і зло» (див. Буття 3:1-5). Мовляв, Бог бажає дещо утаїти від вас. Він приховує від вас інформацію, необхідну для вашого добра.

Субота була вісткою віри: «Довірся Мені. Прийми той факт, що Я якнайкраще потурбувався про все». Однак вістка ворога була цілком протилежною: «Неправда, що Бог якнайкраще потурбувався про все. Чогось

не вистачає. Вам треба відмовитися від Його плану, обрати власний шлях і розраховувати лише на себе».

Піддавшись навіюванню сатани, Адам і Єва приєдналися до ворога в його недовірі й непослуху Богові. Через це знадобився додатковий засіб – План, завдяки якому Бог міг врятувати людей від повного краху та відновити їх для стосунків віри, довір'я і послуху.

Була п'ятниця, коли Бог скінчив Свою працю та відпочив після виконаного завдання Творіння.

Також у п'ятницю Ісус завершив роботу Викуплення людини. Помираючи на хресті, перш ніж бездиханно схилити Свою голову, Він вигукнув: «Звершилося!» (Івана 19:30).

Після цього учні мали саме стільки часу, скільки знадобилося, щоб зняти Його тіло з хреста і покласти в нову гробницю Йосипа. У той час як вони поспішали віддати Вчителеві останні почесні, сонце сідало, і Писання свідчить, що «*надходила субота*» (Луки 23:54). Тепер, уже вдруге, Спаситель людства відпочив суботнього дня після виконаної роботи.

Отже, субота, створена для нагадування нам про Божу турботу щодо досконалого світу, набула додаткового значення. З того дня й упродовж наступних віків вона також символічно вказує на Його турботу про гріховний світ – на Його План спасіння, зцілення й відновлення нас для стосунків віри й довір'я Йому.

Друге значення суботи було передбачене задовго до хреста. Коли Господь дав Десять Заповідей на Синаї, Він пояснив причину дотримання суботи, указавши ізраїльтянам на факт Творіння. Проте коли Мойсей повторював їх сорок років потому, він процитував їх таким чином, що стає очевидною ознака другої причини: «*І будеш пам'ятати, що був ти рабом в єгипетському краї, і вивів тебе Господь, Бог твій, звідти сильною рукою та витягненим раменом, тому наказав тобі Господь, Бог твій, святкувати суботній день*» (П.Зак. 5:15).

Бог створив людину та призначив її володарем над Своїм творінням (Буття 1:26,27). Рабство є прямою протилежністю цьому. Господь не лише визволив Свій народ з буквального рабства, але також Його наміром було відновити людей для стосунків довіри з Ним (див. Вихід 19:4), у результаті чого вони мали стати «*царством священників*» (див. тексти 5, 6; 1 Петра 2:9; Об'явл. 5:10).

Таким чином, субота – це святкування не лише Творіння, а й Викуплення.

Ми вже говорили про значення суботи як доповнення і гарантії перших трьох Заповідей. Проте, як ознака Викуплення з рабства, субота мовить до нашого розуму про необхідність поважати ближніх. Вона нагадує нам про глибину «*каменоломні, з якої і видовбані*» (Ісаї 51:1). Таким чином, Четверта Заповідь також надає значення наступним шести постановам, які стосуються наших обов'язків щодо людей (див. П.Зак. 16:11, 12).

Входження в Його спокій

Неодноразово мені здавалося, що другий закон термодинаміки прагне запанувати в моєму житті і що принцип безладу намагається перемогти. Я навіть думав, що жахливий досвід, котрий мені довелося пережити тієї штормової ночі під час мандрівки до Лівінгстона, стане постійною реальністю мого існування.

Я припускаю, що апостол Павло міг відчувати щось подібне, коли зізнався: *«Роблю не те, що хочу, а те, що ненавиджу... Тож не роблю те добре, яке хочу, але те недобре, яке не хочу, – те роблю... За внутрішньою людиною я насолоджуюся Божим Законом, та бачу інший закон у моїх членах, що воює з законом мого розуму й полонить мене законом гріха, що міститься в моїх членах»* (Рима. 7:15, 19, 22, 23).

Великий апостол відкрито стверджує, що він – звичайна людина і духовні шторми є реальністю в його житті так само, як у житті всіх людей. Кожна людина, котра переконана в необхідності змін на краще, але переживає смертельний бій зі своїми старими звичками і пожаданнями, може зрозуміти й оцінити цей досвід.

Чи справді ми приречені постійно боротися серед безжалісного шторму? Аж ніяк. У тому ж уривку апостол повідомляє, де можна знайти рятівну гавань. *«Подяка Богові через Ісуса Христа, Господа нашого!»* – вигукує він (текст 25). *«Тож нема тепер жодного осуду тим, які в Ісусі Христі ходять не за тілом, а за Духом. Бо Закон Духа, тобто життя в Христі Ісусі, визволив тебе від закону гріха і смерті»* (Рима. 8:1, 2).

В іншому місці Святе Письмо говорить про суботу як символ духовного спокою, обіцяного Богом Своїм дітям. *«Отже, для Божих людей залишається дотримання суботи, бо хто увійшов до Його відпочинку, той і відпочив від своїх діл, як Бог від Своїх»* (Євр. 4:9, 10).

Адам прийняв той факт, що Бог, звершуючи Свою працю Творіння, досконалим чином потурбувався про нього і про всі створіння; він показав це прийняття, відпочиваючи в суботу. Християни приєднуються до нього у святкуванні милості й турботи люблячого Бога, які виявлені у Творінні. Відійшовши від шаленого темпу нашої звичної діяльності та життєвого пресингу, під час суботніх годин ми нагадуємо собі, що світ не обертається навколо нас, що сонце не підіймається вранці за нашим повелінням і квіти не розпускаються за нашою командою, натомість усе творіння якнайкраще виконує своє завдання без нашої допомоги. Наш фізичний відпочинок у суботу прославляє та визнає чудову турботу Господа як про нас, так і про всіх Божих дітей, відколи почав існувати наш світ.

Наша віра в Ісуса додає до цього святкування чудовий . новий вимір. У текстах четвертого розділу Послання до євреїв пояснюється: суботній спокій віднині означає, що ми приймаємо спасіння, здійснене Ісусом заради нас на Голгофському хресті.

Завдяки цій завершеній роботі християнин може «відпочити від усієї праці своєї», тобто від виснажливих і безнадійних спроб заробити спасіння власними добрими ділами. Коли Ісус проголосив: «Звершилося!», це насправді було так. Він звершив спасіння повністю і без обмежень для

«кожного, хто вірить у Нього» (Івана 3:16). Вірою ми приймаємо цю істину.

Довірчі взаємовідносини з Богом та досвід живої віри, які символічно представлені і поглиблюються шляхом нашого спокою сьомого дня, – це *«мир Божий, що перевищує всяке розуміння» (Филп. 4:7)*. Цим спокоєм насолоджуються всі, хто перебуває «у Христі Ісусі». їх більше не кидатиме бурєю в життєвому морі проблем і неспокою. Вони можуть увійти в гавань і знайти мир та спокій.

Можливо, ви стоїте на роздоріжжі, не знаючи, як же вам далі чинити. Я благаю вас: не зволікайте більше ані хвилини! З радістю і впевненістю ввійдіть у суботній спокій. *«Тому, поки діє обітниця увійти до Його відпочинку, біймося, аби не здалося комусь із вас, що він запізнився» (Євр. 4:1)*.

П'ЯТА ЗАПОВІДЬ

Батьки і діти

«Шануй свого батька та матір свою, щоб довгі були твої дні на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі!» (Вихід 20: 12)

Елені Гацяянніс жила в Греції під час громадянської війни 1946-1949 років, що загрожувала розділити країну на частини. Коли комуністи захопили її дім з метою зробити там свій штаб, вона не чинила опору. Коли вони примусили жінку працювати в програмах розвитку суспільства та забрали на військову службу її старшу дочку, вона не заперечувала. У неї все ще жевріла надія, що це було тимчасово й одного чудового дня усе стане на свої місця.

Однак далі комуністи оголосили цій жінці, що заберуть двох її хлопчиків шести й восьми років до іншої країни, де їх виховуватимуть відповідно до ідеалів комуністичної партії. У глибині душі вона твердо вирішила перешкодити цьому і взялася розробляти план їхнього спасіння. Жінка розуміла: якщо самотужки спробує провести дітей крізь передові пости повстанців до сусіднього села, де їхній рідний дядько зможе надати їм необхідну допомогу, це не залишиться непоміченим; але якщо два хлопчики разом ітимуть дорогою, вони навряд чи привернуть чиюсь увагу. Рано-вранці Елені вийшла з ними з дому і провела їх так далеко, як тільки наважилася. Потім, ніжно обійнявши дітей на прощання, вона поквапила їх у далеку путь. Останнє, що побачили хлопчики, обернувшись назад, – свою люблячу матір, яка усе ще махала їм рукою.

Коли «товариші» прийшли за дітьми, Елені спробувала відговорюватися, але невдовзі правда виявилася. Лідери повстанців кинули її до підвалу будинку й катували перед командою, спорядженою для розстрілу. Очевидці цього видовища розповідали, що перед тим, як пролунали постріли, жінка підняла свої руки до неба й вигукнула: «Діточки мої, мої діточки!»

Неважко зрозуміти, чому історія цієї мужньої матері схвилювала серця мільйонів. Вона торкнулася найпотаємніших струн кожного серця, бо взаємовідносини між батьками й дітьми священні. Елені зробила те, що на її місці за подібних обставин зробила б кожна мати. Більшість батьків без сумнівів і вагань, з готовністю віддали б своє життя за дітей.

П'ята Заповідь звертається до цих могутніх, закладених у глибині душі узів любові, – вона звертається до сердець дітей. І для цього існує важлива причина: не кожному судилося створити свою сім'ю, і багато хто так ніколи й не стане батьком чи матір'ю, але кожний із нас є сином або дочкою. Наші взаємовідносини з батьками назавжди відіб'ються на нашому житті або позитивно, або негативно. Саме про це говорить П'ята Заповідь. Вона присвячена стосункам та родинним зв'язкам.

Ми не в змозі змінити реальність, у якій народилися. Ніхто не обирає

своїх батьків, і ми не можемо «переробити» їх відповідно до власних уявлень про те, якими їм слід бути.

Один біблійний письменник нагадує, що наші батьки «*на короткий час нас карали, коли вважали це за потрібне*» (Євр. 12:10). Можливо, вони виконували свою роботу з особливим умінням; можливо, вони робили це з багатьма помилками й хибами; або – подібно до більшості з нас – і з тим, і з іншим. Усе, що вони робили або не змогли зробити, неминуче вплинуло на нас. Але ніколи не буде зайвим повторити: більш глибокий і постійний вплив на наше життя справляє наше ставлення до їхніх зусиль, ніж якийсь особливий метод виховання, застосований ними. Саме про це говорить П'ята Заповідь. Вона покладає на нас тягар відповідальності за щасливі взаємовідносини з батьками. Заповідь зосереджує нашу увагу на тому аспекті відносин, котрий передусім і найбільше впливає на нас, а разом з тим надає нам можливість вибору. Хоч ми не можемо обирати або міняти своїх батьків, ставлення до них, безумовно, залежить від нас.

Протягом багатьох років мені довелося бути членом дисциплінарного комітету в християнському університеті. Якось ми мали справу зі студентом, який привертав увагу своєю незадовільною поведінкою у цьому навчальному закладі. Наш комітет був менше зацікавлений у докладному розгляді вчинків цього хлопця, ніж у питанні про його подальше перебування в університеті. І останнє, здавалося, було вирішено. Хлопець зухвало дивився на нас спідлоба, схрестивши руки на грудях. Подальша розмова ні для кого не була сюрпризом. Усе, що ми говорили, і кожне поставлене нами запитання викликало у нього ще більшу злобу й колючі випадки в наш бік. Невдовзі члени комітету почали хитати своїми головами й презиратися одне з одним.

Через кілька хвилин, протягом яких наша розмова заходила в глухий кут, я промовив:

– Павле, я хочу зрозуміти, що ти намагаєшся сказати нам. Будь-яке запитання з нашого боку викликає в тебе роздратування. У чому ж річ? Що ти намагаєшся цим сказати?

Хлопець не відповів, але я відчув на собі його пронизливий погляд. Я бачив, як стискалися й розтискалися його щелепи. Після короткої паузи я продовжив:

– Мені хотілося б знати, чи не вважаєш ти, що ми перебуваємо з тобою у ворожих стосунках, наче ти і наш комітет – це дві воюючі сторони? Ти відчуваєш саме так?

Після цих слів його зухвалий погляд трохи пом'якшав, але хлопець продовжував мовчати, доки я знову не запитав:

– Які в тебе стосунки з батьком, Павле? Невже і з ним ти поводишся таким же чином? Можливо, через це ти опинився сьогодні тут?

Уперше за весь час хлопець опустил очі, і його обличчя посмутніло. Нарешті він тихо промовив: «Справді, так воно і є».

Чи хотів Павло завдати болю своєму батькові та поставити його в незручне становище? Мабуть, так. Він мав можливість вчинити саме так. У житті нас радше оцінюють за результатами, яких ми досягли, ніж за

зусиллями, докладеними для досягнення результатів. Ніде це не виявляється настільки очевидно, як у вихованні дітей. Не викликає сумнівів і те, що ніхто не здатний ранити нас так боляче, як той, кого ми любимо.

Безперечно, особою, котра найбільше постраждала внаслідок такого ставлення Павла, був він сам. Його теперішнє і майбутнє були під загрозою, спричиненою нерозв'язаною проблемою гніву. Наші зусилля того дня і наступні поради виявилися марними, невдовзі після бесіди цей хлопець припустився нових помилок, які підштовхнули його до самого краю прірви.

Історія Павла свідчить: те, як ми сприймаємо своїх батьків (наше ставлення до них, глибока внутрішня реакція, що виникає в нас, коли ми думаємо про них), сформує в нас ставлення до всякого авторитету і – дещо меншою мірою – до всіх інших людей. Найімовірніше, це також вплине на наші стосунки з Богом.

Принцип, закладений у П'ятій Заповіді, – міцний фундамент для досягнення успіхів у школі, на роботі і навіть у шлюбі. Фактично, коли в Біблії вперше згадується про шлюб, то описується чоловік, що залишив своїх батька й матір та поєднався зі своєю дружиною (*Буття 2:24*). Таким чином, Біблія свідчить: шлюб – це передача естафети і в певному розумінні продовження стосунків, що розпочалися з батьками. Люди, які мають невирішені проблеми з батьками, привнесуть у шлюб серйозні вади; крім того, вони ризикують мати проблеми і в інших сферах життя. Ось чому Заповідь обіцяє: якщо ми поважатимемо своїх батьків, довгими будуть наші *«дні на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі!»* (*Вихід 20:12*). Це означає, що здорові взаємовідносини з батьками є основою для добрих стосунків, спокійного розуму й успіху протягом усього нашого життя.

Пошана – це ставлення серця

Десять Заповідей розділені на дві групи. Чотири фокусуються на наших взаємовідносинах із Богом, а решта шість стосуються наших відносин з іншими людьми. Перша Заповідь говорить про поклоніння Небесному Отцеві. П'ята, будучи заголовною в групі Заповідей, які регулюють людські стосунки, вимагає від нас шанобливого ставлення до земних батьків.

Пошана, подібно до поклоніння, – це ставлення серця. Ідеться не про особливі вчинки або поведінку стосовно батьків, натомість про внутрішнє шанобливе ставлення, яке ми виявляємо до них.

Апостол Павло наголошує, що П'ята Заповідь вимагає від дітей послуху батькам (*Ефес. 6:1*). Коли деякі люди, зокрема й батьки, чують слово «послух», у них відразу виникає асоціація з автоматичним послухом. Вони уявляють роботу автомобіля: увімкнення двигуна, переключення коробки передач. Однак покора, що впливає із шанобливого ставлення, є відгуком розуму, дійовим виявом любові й поваги, на відміну від автоматичного підкорення авторитетові.

Зверніть увагу, яким чином мудрець висловив цю ідею: *«Стережи, сину мій, заповідь батька свого, і не відкидай науки матері своєї! Прив'яжи їх на серці своєму назавжди, повісь їх на шиї своїй! Вона буде провадити*

тебе у ході, стерегтиме тебе, коли будеш лежати, а пробудишся – мовити буде до тебе!» (Прип. 6:20-22). Зауважте, Соло-мон описує тут ставлення. Послух без шанобливого ставлення є важким тягарем. Фактично це рабство.

Пошана до батьків означає, що ми будемо дбати про їхню добру репутацію завдяки турботі про нашу власну репутацію; ми робитимемо батьків щасливими в їхніх стараннях допомогти нам відчувати себе щасливими. П'ята Заповідь закликає нас зняти свої «боксерські рукавиці» й покинути «ринг», прислухатися до порад батьків, добре відгукуватися про них, шукати можливості висловити їм свої подяку й повагу. Знову до нас звертається з повчанням давній мудрець: *«Хай радіє твій батько та мати твоя, хай потішиться та, що тебе породила» (Прип. 23:25).*

Принцип поваги залишається незмінним, але спосіб її виявлення змінюється з плином життя. Він варіюється залежно від часу й обставин.

Невдовзі після закінчення коледжу я мав щасливу нагоду спілкуватися з Генрі Баащем. Народившись близько 1885 року в Гамбурзі, Німеччина, він був відомий як людина, що мала величезний досвід, почуття гумору й мудрість.

Якось він запитав мене:

– Ти син свого батька?

– Гм... ну... так, гадаю, що так, – відповів я, не до кінця розуміючи, що ж він має на увазі.

– Я теж думаю, що так, – промовив він. – Тобі лише 21, чи не так? Однак усе зміниться. Спочатку твій батько був твоїм батьком, потім він стане твоїм сином. Знаєш, це вже трапилось зі мною. Тепер мій син для мене є батьком. Він каже мені, що треба робити, і я маю слухатися його.

Принцип пошани буде виявлятися по-різному в п'ятирічній дитині і чотирнадцятирічного хлопця. Для підлітка він не означатиме те ж саме, що для двадцятилітнього юнака. Старість, а разом з нею немічність наших батьків спричинять подальші зміни. Тоді шанобливе ставлення до батьків набуде зовсім іншого виміру. Нездатність тієї чи іншої сторони визнати ці мінливі обставини та пристосуватися до них породжує проблеми. Однак коли взаємовідносини гармонійні, тоді навіть на схилі життя ми зможемо найбільш повно оцінити значення слів Давида:

«Діти – спадщина Господня, плід утроби – нагорода! Як стріли в руках того велетня, так і сини молоді: блаженний той муж, що сагайдака свого ними наповнив!» (Псал. 127:3-5).

Навіть смерть батьків не відмінює нашого обов'язку ставитися до них із повагою. Наші вчинки і загалом життя, як і раніше, повинні представляти їх у доброму світлі й шанувати пам'ять про них. Ми можемо жити так, що виразимо батькам свою вдячність за те, що вони відстоювали і що передали нам.

Покладання відповідальності на тих, хто повинен її нести

Звертаючись насамперед до нащадків, П'ята Заповідь покладає відповідальність на тих, хто має її нести.

Для більшості з нас незаперечним є той факт, що батьки звершують у нашому житті більш важливу справу, ніж будь-хто інший. Кожний, хто стає батьком, бере на себе величезну відповідальність. Але Заповідь зосереджує нашу увагу на ключовому моменті ставлення дітей до родинних уз, бо це є найважливішим. Наші батьки можуть виховувати нас, радити нам, подавати нам добрий приклад для наслідування, вони можуть кричати на нас і молитися за нас. Але батьки ніколи не зможуть зробити за нас право справу, яка є найважливішою. Вони не можуть відібрати в нас приймати рішення. Найбільша пошана, яку ми віддаємо їм, виявляється не в словах і не в букетах квітів, покладених на їхню могилу, а в умінні бути тими людьми, котрими ми повинні бути. І цей вибір – у наших руках.

Один із приємних результатів викладацької роботи – можливість мати багато молодих друзів, котрі завжди з ентузіазмом висловлюють своє бажання прийти на допомогу в разі реальної потреби. Припустимо, рано-вранці мені треба викотити свій автомобіль на дорогу і я чекаю, доки кілька моїх молодих друзів проходять мимо. Покликавши їх, я запитую: «Чи не могли б ви підштовхнути мою машину?» Ви гадаєте, вони пройдуть повз? Звичайно, ні.

Потім, коли вони проштовхали мій автомобіль на відстань одного кварталу, і я бачу, що друзі втомилися, я оголошую: «Дякую. Я дуже вам вдячний. Уже достатньо». І як тільки вони йдуть, я починаю шукати інших, котрі зробили б ту саму роботу.

Подібну дію можна повторити три або чотири рази, але невдовзі хто-небудь запитав: «Куди вам треба дістатися? Хочете, ми доштовхаємо автомобіль до заправної станції або автомайстерні?»

Цього разу мені доведеться сказати їм правду:

– Гм... це не зовсім те, що мені потрібно. Просто мені... взагалі-то мені треба дістатися до Монтерея (це за 100 кілометрів від мого будинку), а ви знаєте, як підскочили ціни на пальне останнім часом?

Гадаєте, мій план спрацює?

Отже, як уже було сказано, я знаю багатьох справді чудових молодих людей. Вони щирі, завжди готові пожартувати й повеселитися, і коли хтось їх трохи підштовхне у правильному напрямку в житті, вони не будуть бунтувати або опиратися. Якийсь час вони рухатимуться у правильному напрямку, але невдовзі зупиняться на шляху і стоятимуть, ледарюючи й очікуючи, аби хтось ще раз підштовхнув їх.

Зрозумійте мене правильно – усі ми маємо потребу в добрих порадах і словах підбадьорення. Хороший духовний поштовх у потрібний час може бути саме тим, що допоможе нам зрушитися з місця. Можливо, іноді це навіть вимагатиме серйозного виправлення й викриття, але рано чи пізно – краще раніше, ніж пізніше – ми повинні будемо увімкнути власний двигун. Ніхто не збирається штовхати мене по дорозі до Монтерея, так само ніхто не збирається штовхати вас до Небес.

Уявіть собі таку ситуацію: жінка підходить до воріт Небесного Міста і намагається непомітно пройти крізь них.

– Хвилиночку, – каже їй Небесний Вартовий, – куди це ви зібралися?
– Хто, я? – жінка виглядає схвильованою і трохи нервує. – Та я просто прочитала: якщо виперу свій одяг і очищу його кров'ю Ісуса, то зможу увійти до Міста брамами (*див. Об'явл. 22:14*). Я випрала його, тому я тут.

– Але я бачу, що ви намагаєтеся пронести щось під своїм одягом. Що це?

Бідна жінка починає нервувати ще більше. Схоже, вона готова розплакатися.

– О, так. Це те, що... я хотіла пронести із собою.

– Та що ж це?

Тепер по її обличчю починають текти сльози.

– Господи, це моя дитина. Будь ласка, дозволь мені провести також і її.

Якщо ця сцена викликала у вас лише усмішку, то ви, мабуть, не уявляєте, як сильно батьки хочуть дати своїм дітям найдорогоцінніше, що тільки можуть палко бажати для них, і як сильно залежать від цього їхні радість та душевний спокій.

Але змальована вище сцена – нереальна. Пророк Єзекіїль наводить вражаюче порівняння. Він каже: навіть якби Ной, Даниїл та Йов були й сьогодні живі, своєю праведністю вони не змогли б урятувати нікого, крім себе (*див. Єзек. 14:20*). І це справді так, тому що віру неможливо в когось позичити.

Кажуть, що Бог не має онуків. Те ж саме можна сказати стосовно племінників та племінниць, зятів і т. д. У Нього немає нікого, крім дітей. Це означає, що ми не можемо встановити взаємовідносини з Богом завдяки вірі іншої людини або увійти до міста брамами, ухопившись за полу її плаща. Наші батьки можуть бути чудовими людьми. Якщо це так, ми повинні бути вдячними, адже не кожний має таку перевагу. Від нас очікується дещо більше, ніж просто пишатися їхніми заслугами. Ми повинні прийняти самостійне рішення стосовно жертви Ісуса, Який помер заради нас. Налагоджуючи особисті стосунки з Богом, ми повинні самі практикувати уроки віри й молитви, на власному досвіді пережити «*купіль відродження і оновлення Святим Духом*» (*Титу 3:5*).

Ось чому П'ята Заповідь звертається насамперед до дітей, а не до батьків. Рішення долучитися до життя вічного залежить від нас, а не від них.

Другий бік пошани

Звичайно, нічого з того, про що ми говорили раніше, не применшує відповідальності батьків та не виправдовує їх у тому, що вони відчувають лише невелику відповідальність (або не відчувають її взагалі) за те, як поведуться зі своїми дітьми. Абсолютно неможливо розглядати ставлення дітей до своїх батьків без того, щоб не подивитися на монету з двох боків, оскільки взаємодія між батьками і дітьми є найбільш взаємозобов'язуючою. Говорячи про П'яту Заповідь, апостол Павло стверджує, що обов'язкові дітей шанувати батьків відповідає обов'язок батьків щодо дітей (*див. Ефес. 6:1-4; Колос. 3:20,21*). Ми вже зауважили, що пошана, яку діти виявляють до

батьків, є радше ставленням любові й поваги, ніж автоматичною покорою перед авторитетом. Батьки повинні замислитись над життєво важливими запитаннями: який приклад для наслідування і яке виховання я можу їм дати? Яким чином можу взаємодіяти з дітьми, щоб викликати в них бажану реакцію у відповідь? Як я можу сприяти необхідному розумному відгукові у своїх дітях?

Система виховання, заснована на примусі й покаранні, певна річ, тут не підходить. Послух без належного розуміння й участі самостійної волі не є «пошаною».

Якщо ми хочемо бачити в наших дітях відгук, що впливає з їхнього власного розуміння, розумного судження і доброї волі, тоді якомога раніше і якомога частіше (у деяких випадках раніше і частіше, ніж вважаємо за потрібне) ми повинні звертатися до цих вищих здібностей розуму, пам'ятаючи, що нашою метою є не командування, а заохочення шанобливого ставлення.

Заохочення волевиявлення наших дітей не означає їхню безвідповідальну відмову від батьківського авторитету. Але це означає, що якомога раніше ми будемо дозволяти дітям робити вибір при кожній нагоді. Нам необхідно передбачити ситуації, коли вони можуть навчатися робити свій законний вибір. Цілком природно, що ми не питатимемо в нашої дитини: «Ти бажаєш випити склянку соку чи келих пива?» Але якщо шукати інші можливості і навіть створювати їх, то з'явиться багато нагод, коли вони почнуть використовувати своє право вибору. «Ти питимеш свій сік із блакитної чашки, чи з чашки, на якій намальовані квіти»? Перш ніж казати їм «Ні» чи «Ти повинен робити так, як я сказав», запитайте себе: «Чи справді це має значення?» «Якої шкоди це може завдати?»

Кілька років тому популярна психологія розробила напрямок, відомий як «аналіз взаємодії». Абревіатура «Б-Д-Д», що означає «Батьки – Дорослий – Дитина», підсумувала фундаментальний аспект цієї теорії. Ідея полягає в тому, що кожний контакт, кожний обмін між двома індивідуумами відбувається на одному з трьох рівнів. «Батьки» виправляють, напучують, наказують і висловлюють догану. «Підніми цю сорочку і поклади її в шафу». Це, звичайно ж, відповідає «Б» («батьківській») інтервенції. Логічним звичним відгуком на ці слова буде реакція, позначена другою літерою «Д» (тобто реакція «дитини»): «Ой, мамо, воно мені потрібне?» чи навпаки: «Добре, я це зроблю».

Перша літера «Д», або «доросла» інтервенція, сприймає іншу особу як розумну істоту, яка бажає чинити правильно і здатна приймати правильні рішення. Природним відгуком на дорослу інтервенцію буде доросла реакція. Обговорюваний нами принцип означає, що якомога раніше і якомога частіше нам слід поводитися зі своїми дітьми за сценарієм «Дорослий – Дорослий».

Коли нашому синові Давиду було вісім років, він мав щодня о 8:30 встигати на шкільний автобус. Я побачив, що підняти його вчасно з ліжка було для мене найважчим завданням, яке, здавалося, ускладнювалося з дня на день. Щоранку я повинен був увійти до його кімнати зі словами:

– Давиде, час уставати.

У відповідь на це він стогнав:

– У-м-м-м-м-м. М-м-м-м-м-м.

За кілька хвилин усе повторювалося:

– Давиде! Я сказав, що час уставати. Ти не чув мене?

– У-м-м-м-м-м. М-м-м-м-м-м.

Трохи пізніше, уже розсердившись, я кричав:

– Підіймайся з ліжка цієї ж миті! Якщо зараз же не встанеш, будеш покараний!

Цього разу з напіввідкритими очима Давид починав ворушитися, у той час як я намагався поквапити його зняти нічну піжаму й одягти шкільну форму.

Я читав про метод «Б-Д-Д», але, очевидно, тоді він не справив на мене особливого враження.

Нарешті, одного ранку я ввійшов до його кімнати і сказав:

– Давиде!

– Так, тату!

– О котрій годині ти маєш підійматися?

Цього разу його блакитні очі широко розкрилися, і він серйозно вступився в мене.

– Я не знаю. А котра година?

– За чверть сьома.

– О, добре, – промовив він, повільно сів на ліжку і почав стягувати з себе піжаму.

На жаль, я не можу стверджувати, що більше ніколи не повторював своєї помилки, але реальний життєвий досвід підтвердив: найкращий план допомоги нашим дітям у тому, щоб вони стали відповідальними дорослими людьми, – покладати на них відповідальність, робити їх відповідальними за їхні власні рішення якомога раніше і якомога частіше.

Я взяв на себе обов'язок вчасно будити Давида до школи і переклав його відповідальність за це на себе. Повернувши її тому, хто має її нести, я допоміг йому приготуватися до життя в реальному світі. Я допоміг синові у дотриманні П'ятої Заповіді, бо пошана – це насамперед вільне волевиявлення, розумне рішення зайняти таку позицію, результатом якої стануть добрі і приємні взаємовідносини спочатку з батьками, а потім із кожним, з ким нам доведеться зустрітися в житті.

Чи означає це, що іноді ми фактично будемо дозволяти дітям робити неправильний вибір? У деяких випадках немає кращого способу навчити їх чогось, ніж дати їм можливість пожати наслідки неправильного рішення. У той час як судження і зрілість дитини зростатимуть, вони поступово сформують як самостійність, так і відповідальність⁸.

---

⁸ «Коли ми даємо дітям час обговорити різні альтернативи, нерідко це спричинює особисті незручності і може призвести до особистого розчарування, якщо їхній вибір не відповідає чийсь бажанням. Якщо бере гору егоїстична, чутлива «гордість», тоді часом дуже важко для дорослих утриматися від виховання своїх дітей авторитарним методом. У такому

Останній поцілунок

Я не пам'ятаю, коли моя мати вперше поцілувала мене. Мабуть, це сталося, коли я був крихітним малюнком, бо вона цілувала мене багато разів протягом усього мого дитинства. Хоч я не пам'ятаю її перший поцілунок, однак я дуже добре пам'ятаю останній.

Роки стрімко летять, і будь-які людські стосунки приносять із собою стреси і напругу. Це не є чимось жахливим або немилосердним, це нормально. Однак якщо в нашому серці ми плекаємо принцип пошани, тоді любов переможе. Якщо нам загрожують стреси, які, можливо, завдають болю і навіть гіркоти, нам слід думати про останній поцілунок, бо він неминучий. Що ви хочете запам'ятати, востаннє кажучи своїм батькам «до побачення»?

Один мій товариш розповідав, що коли його батько постарів, його розум уже не був таким ясним, як колись. Коли настав день народження батька, мій знайомий зателефонував йому. «З Днем народження, тату, – сказав він, – і нехай благословить тебе Бог».

Того дня думки батька з'єдналися в єдиний ланцюг, бо він одразу ж відповів: «Ні, синку, благословення потрібні тобі. Нехай Бог благословить тебе за те, що ти завжди шанував мене». Через два місяці мій товариш поховав свого батька. Якою втіхою було для нього в той момент згадати слова батька!

Мені довелося бути присутнім на багатьох похоронних церемоніях, але я ніколи не бачив більшого горя і сліз, ніж тоді, коли жалкування за минулим робили сумну процесію ще більш гіркою.

Задумайтеся над цим, доки у вас ще є можливість, доки ви ще можете щось зробити чи сказати, аби змінити ситуацію. Подумайте про останній поцілунок, бо він обов'язково буде. Шануйте вашого батька й вашу матір, і ваші дні на Землі на лише продовжаться, але принесуть ще більше задоволення, будуть наповнені миром, радістю і благополуччям.

випадку, подібно до будь-якого диктаторства, це виглядатиме «більш ефективно», принаймні для диктатора. Однак вплив на характер виявиться у тому, що буде затримано розвиток раціонального судження і виникнуть непорозуміння, які перешкоджатимуть розвитку істинно альтруїстичних устремлень» [Роберт Пек, Роберт Хавінгхерст. Психологія розвитку особистості (New York: Wiley and Sons, 1960), с. 191].

ШОСТА ЗАПОВІДЬ

Здобуття контролю

«Не вбивай» (Вихід 20:13)

Несподівано пролунали три чи чотири розкотистих рушничних постріли... Обидва хлопці, отримавши поранення, скочили у воду. У той час як вони пливли вниз за течією, чоловіки бігли навздогін берегом ріки, стріляючи й вигукуючи: «Убийте їх! Убийте їх!». Мені стало моторошно... Я пожалкував, що прийшов того вечора на берег ріки і побачив цю картину»⁹.

У цьому уривку Гек Фіни описує нещадне вбивство двох підлітків, котре стало результатом довготривалого розбрату між їхніми сім'ями. Історія вигадана, але коли Марк Твен написав її 1884 року, міжусобні чвари були звичним явищем в усій південній частині північноамериканських штатів і особливо в Аппалачі, де ворогуючі клани з шаленою люттю воювали один з одним аж до початку двадцятого століття¹⁰.

Твен описує це словами одного зі своїх героїв: «Людина свариться з іншою людиною і вбиває її; потім брат покійного вбиває образника; далі інші брати з обох сторін ідуть один услід за одним; згодом сюди приєднуються двоюрідні брати – і по черзі вбивають одне одного. Після цього вже не залишається нікого, хто міг би ворогувати. Однак перш ніж усе це скінчиться, пройде немало часу»¹¹.

Найвідомішим із таких кривавих протистоянь була тривала війна між сімействами Хетфільд і МакКой, які жили по різні боки кордону між Кентуккі й Західною Вірджинією. Виникнення розбрату видається досить незрозумілим, але згідно з деякими джерелами, проблема почалася 1878 року через суперечки з приводу права власності на двох свиней. Коли протистояння досягло найбільшої напруги, групи добре озброєних чоловіків, що склалися з п'ятдесяти чи більше осіб, почали нападати на своїх супротивників, перетинаючи кордон штату. На той час, коли сталося останнє вбивство в середині 1890-х років, обидві родини були повністю знищені одна одною.

Як ви гадаєте, чому я використовую цю історію як ілюстрацію, коли кажу про порушення Шостої Заповіді? З тієї причини, що це не стосується чогось, що вчинено мною, і навіть того, що я коли-небудь задумував зробити. Ця розповідь не викликає в мене жодного почуття вини. Власне, я прожив усе своє життя, не образивши навіть комара.

Хоч, можливо, дещо подібне залишило якийсь слід у моєму розумі,

⁹ Samuel Clemens. *The Adventures of Huckleberry Finn* (New York: Harper & Row, 1984), с. 153.

¹⁰ <http://userwww.service.emory.edu/~dmcco01/McCoy/diversion.html>

¹¹ Clemens, p. 144.

коли я одного разу перебував на підземній стоянці супермаркету. Я ще ніколи не бачив її настільки заповненою. Я їздив уперед і назад, вгору й униз у пошуках вільного місця. Нарешті, помітивши просвіт у кінці ряду, я вирушив туди. Але... що ви думаєте? Я вже майже був на місці, коли один водій ухитрився заїхати туди прямо перед моїм носом! О! Скажу я вам... кілька секунд я міг думати лише проте, як стрибну до нього, мов Тарзан, і схоплю його за горло. Звичайно ж, насправді я так не вчинив. Отже, це не зараховується, чи не так?

Тигр усередині

Удома в нас є настільки добрий і ласкавий кіт, що важко собі й уявити. Щойно ви сядете в крісло, він одразу ж стрибає вам на коліна, починає тертися своєю мордочкою, а потім згортається клубочком і ніжно муркоче. Якщо у вас колись був такий маленький друг, ви зрозумієте, як це буває приємно.

Але дозвольте мені запитати: у чому відмінність між кішкою і тигром? Ви знаєте відповідь? Це їхні розміри.

Не обманюйтеся. Ваш чи мій кіт – так, цей маленький пухнастий друг – має мозок та всі інстинкти тигра, і він такий же холонокровний. Якби я був менших розмірів, а він більших, тоді він виявляв би до мене таку ж цікавість, яку виявляє до маленьких горобців, що цвірінькають на нашому балконі.

Коли Ісус говорив про Шосту Заповідь, Він попередив: ваші розміри не мають значення; якщо ви маєте розум і серце тигра, ви – тигр.

Ось Його вислів: *«Ви чули, що було сказано прадавнім: Не вбивай, а коли хто вб'є, той підлягає суду. А Я кажу вам, що кожний, хто гнівається на брата свого [безпідставно], підпадає під суд. Якщо хто скаже на свого брата: рака (виродок), – той підлягає верховному суду. А хто скаже: дурний, – той підпадає під вогняну геєну»* (Матв. 5:21, 22).

Що це означає? Якщо ви не здатні контролювати свої почуття і вчинки, коли хтось дратує вас, тоді єдиною відмінністю між вами і Хетфільдами чи МакКоями будуть ваші розміри. Бо якби ви жили в той час і в тому місці, де жили вони, то поводитися б точнісінько так, як вони.

Досконале рішення

Більшість із нас, звичайно, знає досконале рішення проблеми людських взаємовідносин: якщо люди будуть добре ставитись до нас, ми, у свою чергу, з радістю будемо спілкуватися з ними. Однак Ісус запитав: *«Чи не так і язичники роблять?»* (текст 47). Суть проблеми полягає ось у чому: чи можемо ми бути лагідними до тих, хто завдає нам болю? Чи можемо справді любити свого образника?

Це нелегко. Фактично декотрі вважають, що вчення Ісуса з приводу Шостої Заповіді – це окремий приклад, який насправді не має на увазі наслідування, за винятком, можливо, декількох святих душ, які самотньо живуть десь на вершині гори. Якось мені довелося чути дискусію з цього

питання, і більшість промовців говорили, що люди, які живуть у реальному світі, це вчення Ісуса не повинні розуміти буквально.

Єдиний шлях

Я абсолютно не згоден. Існує щонайменше три важливих причини, які пояснюють, чому мудре повчання Ісуса – набагато більше, ніж якийсь повітряний за мок; чому це дійсно єдиний практичний розумний спосіб життя.

1. Це єдиний шлях, щоб розірвати ланцюг насильства.

План Ісуса – найкращий, оскільки єдиною альтернативою йому буде ефект доміно, нескінченна ланцюгова реакція безмежної помсти. «Око за око і зуб за зуб» – закон юридичний, а не моральний; застосування його як самосуду призводить до знищення, бо насильство не може бути зцілене більшим насильством¹². Для Хетфілдів і МакКоїв знадобилося близько двадцяти років, аби засвоїти цей урок. Очевидно, ізраїльтянам і палестинцям знадобиться трохи більше.

Ми дивуємося, чому інші люди так повільно засвоюють цю істину, проте даний принцип може бути застосований не лише до родинних чвар та самогубців, начинених вибухівкою. Він також справедливий і стосовно «міні-насильства» – словесних образ та в'їдливих зауважень, котрі більшість із нас час від часу використовують. Хтось має прийняти свідоме рішення розірвати хибне коло, проковтнути образу і впокорити свою гординю. Ісус закликає Своїх послідовників бути такими людьми¹³.

Мій приятель, який працює сімейним консультантом, розповідав, що найбільш руйнівні баталії починаються через справжні дрібниці:

- Якби ти не був таким лінивим, то допоміг би мені знайти ключі.
- Не кажи мені, що ти знов їх загубила!

Потім вони продовжують розмову в тому ж дусі. Жоден із них не бажає розірвати ланцюг, тому ситуація швидко виходить з-під контролю. Апостол Яків мав на увазі саме це, коли писав: *«Ось який невеликий вогонь, а спалює такий великий ліс!» (Якова 3:5).*

Пасивно-агресивна поведінка, зокрема небажання розмовляти, повертатися спиною у відповідь або мовчазна надутість, не менш руйнівні, ніж істеричні викрики. Незалежно від того, які форми вона набирає, нелюб'язна поведінка, яка лише бентежить інших, викликатиме ще більше подібних проявів.

2. Це єдиний спосіб здобути контроль. З іншого боку, відповідаючи на неприємну поведінку гнівом, ненавистю і бажанням помститися, ми віддаємо контроль над собою комусь іншому. Ми дозволяємо їм натискати на наші «кнопки», контролюючи наші почуття, відносини й реакції. Ісус бажає звільнити нас від такої тиранії та повернути нам самостійність разом зі

¹² «Око за око» призведе лише до того, що весь світ стане сліпим» (Ганді)

¹³ «А Я кажу вам не противитися злу; але якщо тебе хто вдарить у твою праву щоку, підстав йому й другу» (Мате. 5:39). «Легідна відповідь гнів відвертає, а слово вразливе гнів підіймає» (Прип. 15:1).

спокоєм розуму.

Доки не приймемо твердого рішення чинити так, ми будемо лише реагувати, а не діяти. Реактивна (тобто протилежна активній) поведінка віддає нас під владу жорстоких, бездумних, немилосердних людей. Метод Ісуса робить нас здатними сказати іншій людині: «Ти не можеш примусити мене ненавидіти. Я не дозволю тобі отруювати моє життя. Я не бажаю жити так, щоб бути поглинутим почуттям гніву».

У багатьох випадках реактивна поведінка є зброєю в боротьбі за владу, що зазвичай використовується при бажанні керувати іншою людиною. Ставлячись до вас погано або уникаючи вас, не проявляючи до вас любові, я хочу покарати вас за те, що мені не подобається, і примусити вас чинити так, як того бажаю я.

Активна, або позитивна поведінка та встановлення меж, що практикують християни, не має нічого спільного з ненавистю і помстою, тим більше з жагою влади. Християни прагнуть не контролювати когось, а встановити самоконтроль. Вони проголошують не незалежність, а автономію. Незалежність означає відсторонитися від іншої людини й повернутися до неї спиною, що вже, власне, і буде реактивною поведінкою. Автономія визнає цінність взаємозалежності. Вона не відкидає взаємовідносин, коли ми можемо допомагати й охоче служити одне одному, натомість вимагає шанобливого ставлення до Богом даного права керувати власним життям.

По-справжньому виявляти доброзичливість у християнських стосунках означає більше, ніж припинити ненавидіти. Це вимагає, щоб ми замінили ненависть любов'ю. Ісус сказав:

*«Любіть ворогів ваших;
добро робіть тим, що ненавидять вас;
благословляйте тих, що проклинають вас;
моліться за тих, що кривдять вас» (Луки 6:27, 28)¹⁴.*

Коли апостол Павло звертається до цієї теми, він переводить її у практичну площину:

*«Але якщо твій ворог голодний, – нагодуй його;
якщо спрагнений, – дай йому пити;
роблячи це, ти нагортаєш йому на голову палаюче вугілля.
Не будь переможений злом,
але перемагай зло добром» (Рима. 12:20, 21).*

По-справжньому любити наших ворогів і робити добро тим, хто нас не любить, – найсильніший й найблагородніший вияв позитивної поведінки. Це сильна позиція, бо означає, що ми відмовляємося грати в їхню гру та опускається до їхнього рівня. Замість того, щоб бути переможеними, ми перемагаємо їх.

3. Це єдиний спосіб поводитися відповідально. Кажучи про те, що ми не повинні дозволяти ворогам контролювати наші відносини і поведінку, Ісус знову нагадує про нашу підзвітність. Якщо ми відповідаємо злом на зло,

¹⁴ Див. також Матв. 5: 38-44.

гнівом на недоброзичливість, – це наше особисте рішення чинити так, бо право вибору залишається за нами.

Нам подобається виправдовувати реактивну поведінку, звинувачуючи інших. Схоже, ми починаємо відчувати себе краще, якщо можемо перекласти вину на когось. «Я поводжуся так через того хлопця за сусіднім столом у нашому офісі». «Мене легко рознервувати, бо я схожа на мою бабусю (ось звідки в мене такий неприборканий норв)». І таке інше. Виправдання може бути яким завгодно.

Одного мого знайомого було втягнуто в сімейний конфлікт, який руйнував не одне життя. Захоплюючись ним як християнським керівником, я дивувався, як він міг на цьому спіткнутися. Коли я запитав його, він відповів: «Ви повинні зрозуміти, що вони зробили з нами». Відтоді, як Адам звинуватив Єву (*Буття 3:12*), люди не перестають відповідати подібним чином.

Нам не дано обирати батьків і те, як вони виховують нас. У більшості випадків ми також не вільні обирати своїх колег. Життєві обставини зводять нас разом, і нам доводиться уживатися з цими людьми. Роблячи нас підзвітними за нашу поведінку, Ісус бажає, щоб ми взяли на себе відповідальність і не намагалися виправдати нашу власну погану поведінку, вказуючи пальцем на інших.

Слово, яке виконує важливу функцію

Золоте правило містить у собі слово, яке часто випускають з уваги. Це невеличке слово «отже», яке виконує важливу функцію. Чому? Річ у тім, що воно пов'язує нас із лінією електропередачі, котра запалює світло золотого правила і приводить його у дію. Думаю, ви пам'ятаєте це золоте правило: *«Отже, все, що тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, так чиніть їм і ви, бо в цьому Закон і Пророки» (Мате. 7:12).*

Правило говорить, що нам слід робити, але попередній текст пояснює чому: *«Якщо ви, будучи злими, вмієте добрі дари давати вашим дітям, то наскільки більше ваш Небесний Отець дасть добра тим, що просять у Нього?» (текст 11).*

«Отже, все, що тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, так чиніть їм і ви, бо в цьому Закон і Пророки» (текст 12).

Чому нам слід добре ставитися до інших людей? Тому що Бог добре ставиться до нас. А чому ставлення людей до нас не повинно визначати наше до них? Тому що Бог вилив на нас Свою любов (*див. Римл. 5:5*). *«Як Христос простив вам, так само й ви робіть» (Колос. 3:13).* Чи можемо ми посправжньому і щиро прощати людям, які завдали нам болю, обманюють чи обмовляють нас? Так, бо і нам було прощено багато. Як же ми відмовимо в прощенні іншим¹⁵?

¹⁵ *Ефес. 4:32: «Будьте ж добрими одне до одного, милосердні, прощаючи одне одному, як і Бог через Христа вам простив!»* Прощення означає припинення ненависті, звільнення від гніву й бажання помститися; воно не обов'язково означає, що ми повинні продовжувати близькі стосунки з образником, якщо це загрожує нам небезпекою.

Іноді християни використовують вислів «виправдання вірою». Саме про це ми зараз і говоримо. Значення цього складного, на перший погляд, терміну насправді дуже просте. Суть його в тому, що Бог через Ісуса Христа відчинив двері до нашого прощення, аби ми могли його отримати без того, щоб коли-небудь заслужити його. У цьому чудовому дарі Бог вилив на нас також усі Свої інші дари. Коли ми, нарешті, дійдемо до розуміння і прийняття цієї істини, рясні потоки радості зіллються в душу і ми будемо мати *«мир Божий, що перевищує всяке розуміння»* (Филп. 4:7).

Питання, яке ми досліджуємо, – не просто хороша теорія чи красива ідея, але реальна практична істина, що допомагає нам запропонувати щиросердне прощення людям, які завдали нам болю, добре ставитися до них, не маючи при цьому егоїстичних мотивів, любити їх просто і щиро без будь-якої прихованої мети.

Одним із бестселерів двадцятого століття була книга Дейла Карнегі *«Як знайти друзів і впливати на людей»*¹⁶.

Цей посібник щодо людських стосунків базується на принципах егоїзму і маніпулювання, його основна ідея: будь люб'язним з іншими людьми, говори їм компліменти, роби все, щоб вони почували себе добре, бо, чинячи так, ти отримаєш від них те, що тобі потрібно, і досягнеш успіхів на своєму життєвому шляху. Найкраще, що ми можемо взяти з такого підходу, – частково приховати або замаскувати свої природні егоїстичні реакції, прикривши їх тонким шаром ввічливості. Та тільки-но хтось зачепить нас за живе, уся ця психологічна стратегія розсиплеться на порох, і ми знову перетворимося на тигра, який переслідує свою жертву.

Справжнє прощення можливе лише тоді, коли ми повністю усвідомлюємо глибину прощення, отриманого нами. Коли ми побачимо себе прощеними грішниками, наша холодна пихатість стосовно людей, які завдали нам болю, розтане, мов крига під променями весняного сонця. Тоді ми почнемо сприймати своїх кривдників як наших попутників по життю, котрі, подібно до нас, борються із силами свого грішного ества. Лише тоді співчуття зможе зайняти місце ненависті, а справжнє прощення впливатиме з нашого серця. Іншого шляху просто не існує.

Справжня любов – дар Божий

«Любов довготерпить, любов милосердна, не заздрить, любов не величається, не гордиться, не поводить ся непристойно, не шукає свого власного, не спалахує гнівом, не задумує лихого, не радіє з несправедливості, а радіє з істини; все переносить, усьому довіряє, завжди надіється, усе перетерпить» (1 Кор. 13:4-7).

Справжня любов є Божественним даром. Вона походить від Самого Бога.

---

¹⁶Dale Carnegie, *How to Win Friends and Influence People* (New York: Simon and Schuster, 1936).

СЬОМА ЗАПОВІДЬ

Клей душі

«Не чини перелюбу» (Вихід 20:14)

Мені невідома думка експертів про те, який годинник найкращий у світі, але для мене це питання вирішене. На мою думку, найкращим є кишеньковий годинник, який тихенько цокає у лівій кишені жилетки мого діда. Зроблений із чистого золота, він мав ззаду відкидну кришечку; час від часу дідусь відкривав її і дозволяв мені розглядати маленький маятник, що постійно рухався вперед-назад у такт із секундною стрілочкою. Маленькі коліщатка оберталися на своїх блискучих осях поруч із пружиною, яку дідусь заводив щоразу, коли готувався до сну. Годинник був такою невід'ємною частиною дідуса, що, здавалося, неможливо було уявити його без годинника.

Одного разу, коли мені було шість років, наша сім'я проводила відпустку в дідуса і бабусі. Уранці в неділю я прокинувся рано. Мама й тато ще спали, але я міг чути тихі голоси, що долинали з кухні. Я вийшов з кімнати і побачив дідуса й бабусю, котрі снідали вівсянкою, приправленою теплим яблучним соусом з вершками. Після ранкового привітання вони поставили на стіл тарілку для мене, і я з радістю приєднався до них. Дідусева жилетка була розстібнута, і я бачив ланцюжок, що, як завжди, спускався до кишені з годинником.

Спираючись на стіл і підперши підборіддя долонями, я дивився в обличчя дідусеві і поділився з ним дивною думкою, що раптом промайнула в моїй голові.

– Дідусю, – запитав я, – можна я візьму собі годинника, коли ти помреш?

Я не пам'ятаю, моргнули чи ні його блакитні очі тієї миті, як це часто бувало. Але його відповідь усе ще відгукується луною в моїй пам'яті.

– Так, – сказав він, – коли я помру, годинник буде твоїм.

Почуття радості охопило мене, я був у захваті від почутого. Не тямлячи себе від щастя, я навіть не доїв свій сніданок і побіг сповістити чудову новину мамі: На мій подив, вона жажнулася:

– Ти ж насправді не просив його про це, чи не так?

Вражений, я мовчки хитнув головою. Радість щасливої миті враз зникла. Тон маминого голосу свідчив про те, що я зробив щось жахливе.

– Невже ти не розумієш, що це виглядає так, начебто ти хочеш, аби дідусь скоріше помер і ти міг отримати його годинника? – пояснила вона.

Я був у розпачі і більше ніколи не говорив дідусеві про годинник. Однак він не забув своєї обіцянки. Два роки потому, саме перед своєю смертю, він сказав мамі: «Пам'ятай, Золе, Лоран має отримати мого годинника».

Після його смерті мати показала мені годинник, потім поклала його для безпеки в маленьку чорну коробочку, яку зберігала на полиці в шафі. Минали роки, і вона дозволяла мені час від часу діставати його, аби протерти від пилу і завести пружину перед тим, як покласти назад. Завжди було приємно знову дивитися на годинник і згадувати любов свого дідуся.

Одного дня, коли мені виповнилося 14 років, замість того, щоб покласти годинник на місце, я поклав його до своєї кишені і сказав мамі:

– Я вже достатньо дорослий, щоб носити його із собою.

Після довгої паузи мати відповіла:

– Не думаю, що це хороша ідея, утім, тобі вирішувати.

Наступного ранку дідусів годинник підстрибував разом зі мною по дорозі до школи в передній кишені моїх джинсів. У першій половині дня я ледь не кожні п'ять хвилин перевіряв час. Немає нічого приємнішого, ніж бути єдиним учнем у класі, у кишені якого лежить справжній золотий годинник. Я помітив, що мої однокласники час від часу поглядають у мій бік, і подумав, що на перерві вони зберуться навколо мене і будуть із захопленням розглядати мій чудовий хронометр. Але, як і завжди, коли пролунав дзвоник, весь клас кинувся до дверей, а хлопці схопили свої бейсбольні рукавиці й вибігли у двір.

Я забув, що коли ми зупинили гру в п'ятницю, наша команда мала подавати м'яча. Знадобилося близько 35 секунд, щоб гравці зайняли свої місця і пролунало: «М'яч у гру!»

Першим вдарив Боннел Стівенс на прізвисько «Жук». Потім Ларрі Філдс прийняв удар, а далі настала моя черга. Моя репутація «ударного» короля серйозно постраждала, коли я вдарив м'яча прямо на заднє поле з першої ж спроби. У цей час Гленн Хансен підхопив його й перекинув своєму братові Кальвіну, котрий був на першій позиції. Я вже встиг дістатися туди і був недалеко від другої. Далі я звершив героїчний стрибок, проїхавши по траві решту шляху, і при цьому ухитрився торкнутися бази на десяту долю секунди раніше, ніж м'яч опинився в рукавиці Дала Корнфорта.

Ох! Оце був адреналін! Усі хлопці скрикнули в один голос. Це був один із незабутніх моментів життя, особливо для такого містера «Зигзага», як я. Піднявшись, я відчув, що підріс, як мінімум, на кілька сантиметрів, і почав обтрушуватися від пороху. Цієї миті моя рука натрапила на щось важке, пласке і кругле в правій кишені моїх джинсів. Годинник був там, але його форма чомусь дивно змінилася.

О, ні!.. Хоч би це не було правдою! Але все було саме так. Я й досі зі здриганням згадую ту нещасливу гру.

Я знав, що в той момент був найнерозумнішим підлітком у всьому світі. У 14 років я не усвідомлював цінності золотого кишенькового годинника, але знав, як сильно любив свого діда і те, що він довірив його саме мені. Я зрозумів: протягом кількох секунд ми можемо зробити щось таке, про що пізніше шкодуватимемо довгі роки, можливо, навіть до кінця свого життя.

Саме про це каже нам Сьома Заповідь. Ми можемо зламати щось

тендітне й дорогоцінне, що часом буває дуже-дуже важко, а іноді й зовсім неможливо відновити.

Дехто, звичайно ж, не погодиться з цим. Нещодавно виступала ведуча популярного телевізійного ток-шоу. Зі щасливим виглядом вона почала називати імена, потішаючи аудиторію подробицями свого колоритного стилю життя. Перш ніж я встиг знайти пульт і перемкнути програму, жінка згадала, як мінімум, півдюжини відомих осіб, з якими в неї був зв'язок.

Для всіх, хто поділяє подібну точку зору, це дивовижний новий світ. Його громадяни кажуть, що відбулася «революція» і велике «визволення», котрі відчинили двері безмежній свободі й радості.

Але вони помиляються, і не лише тому, що хтось вигдав постанову, яка затьмарює їхню радість. Вони помиляються тому, що Сьома Заповідь відображає фундаментальний закон життя, принцип, глибоко закарбований у нашому розумі й серці. Він ґрунтується на тому, як ми створені, й ніхто не може зламати його, не зруйнувавши чогось глибинного всередині.

Один з найбільш відомих уривків Біблії допомагає нам зрозуміти, чому це так. Я кажу «відомий», бо навіть люди, які ніколи в житті не розгортали Біблію, чули ці слова, записані у книзі Буття. На жаль, цей вислів іноді використовують як жарт. Але якщо ми з належною увагою і серйозністю замислимося над ним, тоді побачимо його глибоке значення. Ось цей текст: *«І вчинив Господь Бог, що на Адама спав міцний сон, – і заснув він. І Він узяв одне з ребер його, і тілом закрив його місце. І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв із Адама, на жінку, і привів її до Адама»* (Буття 2:21, 22).

Перші слова Адама, сказані ним, коли він побачив прекрасне створіння, яке наближалось до нього, свідчать, що він справді зрозумів те, що відбулося. З глибоким почуттям Адам вигукнув: *«Оце тепер вона – кість від костей моїх, і тіло від тіла мого»* (текст 23).

Радість Адама відображала початок сексуальних стосунків першого подружжя, бо відразу після цього сказано:

«Покине тому (ось вона, причина: дружина узята з тіла чоловіка, вона є кістю від костей його і тілом від тіла його) *чоловік свого батька та матір свою, та й пристане до жінки своєї, – і стануть вони одним тілом»* (текст 24). Їх єднання в одне тіло пов'язане з тим, що вони за своїм походженням були одним тілом. Божий намір полягав у тому, щоб через сексуальні стосунки тіло могло з'єднатися з тілом, а дух із духом.

Широко відомий термін популярної психології відображає концепцію, викладену в Буття 2:22-24, називаючи її «ідентифікацією». «Ідентифікувати» себе з якимись особами означає набагато більше, ніж співчувати їм або піклуватися про них. Це означає, що якимось таємничим чином ми починаємо ототожнювати себе з ними, начебто є ними. Завдяки ідентифікації ми можемо подивитись на світ їхніми очима, пізнати їхні радощі й печалі. Ця могутня сила починає діяти, коли ми плачемо наприкінці зворушливого кінофільму. Наші сльози течуть по щоках, бо актор допоміг нам ідентифікувати себе з героєм фільму, тому його втрата в певному розумінні стає нашою.

Коли Адам побачив прекрасне створіння, яке йшло до нього, у його серці виникло безмежне почуття ідентифікації з цією жінкою. Вона його частинка, оскільки взята з його тіла. Це стало причиною пережитого Адамом неймовірного за своїм впливом досвіду, бо він вигукнув: *«Оце тепер вона – кість від костей моїх, і тіло від тіла мого!»* Що могло бути для Адама більш прекрасним і природним, ніж тримати її у своїх обіймах, відчувати її тіло, що горнулося до нього, і розділяти з нею задоволення, яке, згідно з Божим наміром, мало супроводжувати їхнє радісне єднання?

Бог задумав і створив сексуальні стосунки як сильний засіб ідентифікації та єднання. Іншими словами, це – клей душі.

Це не просто гарна теорія чи райдужна мрія. Наука виявила потужні хімічні речовини, які продукуються організмом під час сексу. Вони підсилюють єднання подружжя. Гормон, що зветься оксітоцином, безпосередньо впливає на мозок, щоб зміцнити наші стосунки й ідентифікацію, і він інтенсивніше виробляється під час статевих стосунків. Це означає, що Бог передбачив: фізичний аспект сексуального акту має бути частиною абсолютної близькості серця й розуму, тобто шлюбу.

Апостол Павло також говорить про єднальну функцію сексу і зауважує, що вона діє навіть тоді, коли ми, можливо, не мали подібного наміру. Це означає: всупереч переконанням декотрих людей, насправді неможливо мати сексуальні стосунки і потім відсторонитися від них, вважаючи, що нічого особливого не сталося.

«Хіба ви не знаєте, що той, хто єднається з розпусницею, стає з нею одним тілом?» – запитує Павло. – *Адже сказано: Обоє будуть одним тілом»* (1 Кор. 6:16). Ви можете встати з ліжка, одягтися й піти, але щось відбулося. Єднання мало місце, і ви дещо винесли із собою. Чинячи так, ви сплітаєте павутиння, яке невдовзі обплутає вас.

Ісус також наголошував на єднальній функції фізичної близькості: *«Чи не читали ви, що Творець на початку сотворив їх чоловіком і жінкою? І сказав: Тому залишить чоловік батька й матір і пристане до своєї жінки, і обоє будуть одним тілом. То вже буде не два, а одне тіло. Отже, що Бог спарував, людина хай не роз'єднує»* (Матв. 19:4-6).

Подібно до Павла, Ісус проголошує, що сексуальні стосунки – це призначений Богом засіб для міцного поєднання життя двох людей. Це передбачений Небом спосіб скріплення сердець нерозривними узами, щоб їх неможливо було в подальшому роз'єднати, не завдавши при цьому серйозної шкоди.

Безпечний секс

Одним із термінів, які використовують прибічники сексуальної революції, є «безпечний секс». Цей вислів сприяє тому, що мільйони людей повірили, начебто стиль життя, який дозволяє мати статеві стосунки з усіма оточуючими, насправді безпечний. Вони переконані: презервативи можуть попередити захворювання. Без сумніву, подібні засоби справді надають допомогу в цьому плані, однак такий захист лише знижує, але не може

виключити ризик. Більше того, цей міф ґрунтується на ідеї, що хвороба – єдиний небажаний наслідок подібної поведінки. Проте результати порушення Сьомої Заповіді довготривалі й різноманітні.

Частиною згаданого поширеного міфу є ідея про те, що «перш ніж купити автомобіль, ви повинні на ньому проїхати». Звучить логічно, чи не так? Спільне проживання, що зветься співжиттям, вважається безпечним способом перевірити одне одного на сумісність. Вважається, що це чудовий метод досягти досконалого шлюбу.

Однак статистика наводить абсолютно протилежні висновки: у подружжя, яке розпочало своє життя в такий спосіб, удвічі більша вірогідність розлучення протягом перших десяти років порівняно з іншими першими шлюбами¹⁷.

Більше того, нещодавні дослідження виявили: у тих пар, які співживуть, прояви фізичної агресії в їхніх взаємовідносинах утричі вищі, ніж у тих, що побралися¹⁸, а рівень жорстокого насильства майже в п'ятеро вищий, ніж у сімейних пар¹⁹. Чим більше вони сексуально активні до шлюбу, тим більш вірогідно, що один або обоє зраджуватимуть одне одного після укладання шлюбу²⁰. Не дивно, що жінки, які ведуть такий спосіб життя²¹, мають набагато вищий показник депресії і набагато нижчий показник сексуального задоволення, ніж ті, що живуть у законному шлюбі²².

Недавній спалах ХПСШ (хвороб, що передаються статевим шляхом) кидає виклик концепції безпечного сексу. Огляд наукової літератури показує, що нездатність презервативів попередити передачу вірусу ВІЛ, який викликає захворювання на СНІД, коливається від 15 до 31 відсотка²³. Тому не слід дивуватися, що хоч за останні 25 років зросло використання

¹⁷ Neil G. Bennet, Ann Klimas Blanc, and David E. Bloom, «Commitment and the Modern Union: Assessing the Link Between Premarital Cohabitation and Subsequent Marital Stability», *American Sociological Review* 53, no. 1 (February 1988): 127-138.

¹⁸ Sonia Miner Salari and Bret M. Baldwin, «Verbal, Physical, and Injurious Aggression Among Intimate Couples Over Time» *Journal of Family Issues* 23, no. 4 (May 2002): 523-550.

¹⁹ Kersti Yllo and Murray A. Straus, «Interpersonal Violence Among Married and Cohabiting Couples», *Family Relations* 30: 343.

²⁰ Andrew M. Greeley, *Faithful Attraction: Discovering Intimacy, Love and Fidelity in American Marriage* (New York: Tom Doherty Associates, 1991).

²¹ Christina Hoff Sommers, *Who Stole Feminism? How Women Have Betrayed Women* (New York: Simon & Schuster, 1994), p. 251.

²² Ці результати були виявлені на підставі опитування 1100 осіб з приводу їхнього сексуального задоволення; опитування проводилося Центром дослідження сім'ї, його результати опубліковані в William R. Mattox, Jr., «The Hottest Valentines: The Starling Secret of What Makes You a High-Voltage Love», *Washington Post*, Feb. 13, 1994. Одним із вражаючих відкриттів опитування було те, що «жінки, котрі живуть у моногамному шлюбі, досягають оргазму під час сексу більш ніж удвічі частіше, ніж ті, що ведуть безладне статеве життя».

²³ Dr. Susan Weller, «A Meta-Analysis of Condom Effectiveness in Reduction Sexuality Transmitted HIV», *Social Science and Medicine* 36, no. 12 (1993). Дивись також National Institute of Allergy and Infections Diseases, National Institutes of Health, Department of Health and Human Services, «Summary of Scientific Evidence on Condom Effectiveness for Sexually Transmitted Disease (STD) Prevention», July 20, 2001.

презервативів, стрімко зросли захворюваність та нові види ХПСШ²⁴.

У 1960-х роках, перед початком «сексуальної революції», основними захворюваннями, що передаються шляхом статевого контакту, були сифіліс і гонорея. Здавалося, що незабаром вони мають зникнути, бо намітився сильний розвиток бази антибіотиків. Сьогодні медицина нараховує більше двадцяти поширених видів ХПСШ із середнім показником понад 15 мільйонів нових випадків захворювання щороку лише в Сполучених Штатах. Двома третинами усіх ХПСШ хворіють люди до 25 років²⁵. Щороку три мільйони підлітків у США заражаються цими хворобами. У цілому, кожний четвертий сексуально активний підліток у цій країні інфікований²⁶.

Провідне положення серед вірусів ХПСШ займає папіломовірус людини (ПВЛ), який нараховує 5,5 мільйонів нових випадків щороку²⁷. Іншим смертельним лихом є *Chlamydia trachomatis*, що уражає фаллопієві труби і є найбільш стрімко зростаючою причиною безпліддя. Медицина все ще не має вакцини проти таких вірусних захворювань, як герпес і вірус імунодефіциту людини (ВІЛ), який є причиною СНІДу. Згідно з даними Центру контролю й запобігання захворювань (США), СНІД лідирує як причина смертності серед людей віком від 25 до 44 років.

Просте цитування статистичних даних не може передати, що означає, коли ваше життя руйнується ВІЛ-інфекцією або коли ваші близькі вмирають від СНІДу. Можу вас запевнити: це жахлива смерть.

Як щодо дітей?

Ще більш сумним результатом сексуальної революції стало п'ятикратне зростання числа дітей, які виростають у домах батьків-одинаків. Згідно з даними Національного Центру статистики здоров'я, 33 відсотки від загального числа новонароджених у США 2002 року – позашлюбні діти. Для порівняння: у 1960-му їх було 7 відсотків. І це відбувається, незважаючи на те, що кількість абортів у США щороку становить понад 1,3 мільйона.

За словами Патріка Фагана²⁸, «немає жодного такого показника, який не свідчив би, що в цій країні становище дітей погіршилося» через зміни в сексуальних цінностях. Діти в домах батьків-одинаків більше зазнають насильства з боку їхніх батьків, потрапляють до в'язниці, прогулюють заняття, залишаються на другий рік або виключені зі школи, вживають маріхуану, кокаїн і тютюн, носять зброю, мають серйозні емоційні проблеми

²⁴ Centers for Disease Control and Prevention, «Tracking the Hidden Epidemics 2000: Trends in STDs in the United States», at <http://www.cdc.gov/nchstp/od/news/RevBrochurepdfdoc.htm>.

²⁵ Shepherd Smith and Joe S. McIlhane, M.D., «Statements of Dissent on the Surgeon General's Call to Action to Promote Sexual Health and Responsible Sexual Behavior», issued by the Medical Institute of Sexual Health (Austin, Texas), June 28, 2001; American Social Health Association (Triangle Park, N.C.), «STD Statistics», at <http://www.ashstd.org/stdfaqs/statistics/html>.

²⁶ Alan Guttmacher Institute, *Sex and America's Teenagers* (New York: Alan Guttmacher Institute, 1994), pp. 19, 20.

²⁷ American Social Health Association, «STD Statistics».

²⁸ Дивись Patrick F. Fagan et al., *The Positive Effects of Marriage* (Heritage Foundation, 2002).

і проблеми з поведінкою, страждають від фізичної недуги, ведуть безладне статеве життя, стають самотніми батьками, страждають від депресії та закінчують життя самогубством.

Усе це – найбільш очевидні результати згаданих «свободи» і «визволення». Дійсність така, що сталися радикальні зміни в моральних стандартах деяких елементів суспільства, але назвати це «визволенням» або сприяти цьому як прогресу буде подібне до бравати з приводу свободи куріння. Щорічна кількість людей, які помирають унаслідок сексуальної революції, набагато перевищує щорічну кількість померлих від куріння.

Здобуття контролю

Ісус пояснив, що перелюб починається там, де і закінчується, – у серці. *«Ви чули, що було сказано: Не чини перелюбу. А Я кажу вам, що кожний, хто погляне на жінку, щоб пожадати її, той уже вчинив перелюб з нею у своєму серці» (Мате. 5:27, 28).*

Спаситель зазначив, що сексуальні жадання виникають у розумі, а розум стимулюється почуттями, коли «хто погляне на жінку, щоб пожадати її». Ментальний секс – неприборкані сексуальні фантазії – можуть видатися безвинним приємним проведенням часу, однак це далеко не так. Споглядання сцен, що викликають сексуальне бажання, слухання або читання історій з описами сексуального характеру найсильніше стимулюють подібні фантазії. Саме тут має початися битва за самоконтроль.

Часто говорять про забрудненість навколишнього середовища підприємствами важкої промисловості. Однак існує інший, ще більш поширений вид не менш небезпечного забруднення. Це забруднення навколишнього середовища людьми, які використовують сексуально стимулюючі образи на рекламних щитах, у пресі, на телебаченні, у театрах і де тільки з'являється така можливість.

Сьогодні не вщухають громадські дебати щодо сексуальної освіти. На думку одних, ми повинні говорити молоді, що єдиним безпечним сексом є повне утримання від нього: «Просто скажіть – ні». Їхні опоненти заперечують: така ідея просто не спрацює. Не має значення, скільки разів ви будете казати їм про це, все одно вони чинитимуть по-своєму.

Цілком імовірно, мають рацію і ті, й інші. Звичайно ж, молоді люди будуть не в змозі просто сказати «ні», якщо це все, про що ми їм кажемо. Як вони зможуть чинити правильно, якщо на кожному кроці вдень і вночі зазнають бомбардування сильно стимулюючими образами і сексуальною пропагандою в засобах масової інформації? Ми маємо їм пояснити (замість того, щоб виставляти претензії), і ми всі (а не тільки підлітки) повинні зрозуміти: сексуальний контроль починається в тому місці, про яке казав Ісус, – у нашому розумі. Якщо дозволяємо собі час від часу ходити по лезу бритви, якщо наш план захисту полягає лише в тому, щоб зупинитися на краю прірви, ми неминуче впадемо.

Саме тут вирішальну роль може відіграти влада вибору. Рекламні агентства можуть публікувати стимулюючі картинки, але вони не можуть

примусити нас дивитися на них або купувати їх. Автори пісень можуть використовувати вульгарну лексику у своїх творах, але вони не можуть примусити нас слухати їх або зосереджувати увагу на їхньому змісті. Ніхто не може примусити нас переглядати вульгарний відеофільм чи телепрограму або дружити з людьми, які наполегливо пропонують нам свої фальшиві цінності й розповідають небувальщину про свої пригоди і «перемоги».

Ми стояли на вершині Ел Пенол (Колумбія) – велетенського моноліту з піщанику, що круто здіймався на сотні метрів угору над навколишньою місцевістю. Разом з нашими друзями ми, переводячи подих, пройшли відстань у 649 кроків до його вершини.

На наш превеликий подив, ми помітили, що там немає жодних захисних огорож, жодних бар'єрів і навіть застережливих знаків. Привітний охоронець сказав нам, що працює тут уже понад двадцять років.

– За весь цей час хто-небудь падав униз? – запитав я його.

– Так, – відповів охоронець, – близько 30 чоловік. Вражений почутим, я знову запитав його:

– Усі ці люди стрибали навмисно чи це були нещасні випадки?

– Я не знаю. Ми ніколи не могли запитати їх про це. Схоже, його дещо звеселила така відповідь.

Обмінявшись із ним ще кількома фразами, ми вирішили оглянути все навколо. Плаский майданчик на вершині моноліту займав приблизно півгектара. Дивно, але по краях не було стрімких обривів. З усіх боків гора поступово сповзала вниз. Власне, вона зовсім не здавалася небезпечною.

Оглядаючи гору, я подумав, що було б цікаво дізнатися, чи може хто-небудь досить близько підійти до краю обриву, щоб мати можливість подивитися вниз. Ми могли побачити все навкруги на багато кілометрів, але більш захоплюючим було би подивитися згори вниз із такої великої висоти, чи не так?

Я вирішив підійти трохи ближче до краю. Ох, як чудово! Але все ж таки мені ще погано було видно. Усе гаразд, не хвилюйтеся. Я зовсім не збираюся йти далі.

Вершина Ел Пенол не має застережливих знаків. Але я радий, що Ісус залишив нам конкретне застереження з приводу Сьомої Заповіді. Не підходьте навіть близько до краю, сказав Він. Прийміть для себе рішення, на що дивитимуться ваші очі і про що буде розмірковувати ваш розум. Не дозволяйте вульгарним рекламодавцям та телевізійним сценаристам наповнювати вашу свідомість брудним змістом.

«Те, що істинне,

що чесне,

що справедливе,

що чисте,

що любе,

що гідне хвали, –

коли яка чеснота або коли яка похвала, –

про те роздумуйте» (Фил. 4:8).

Ось де має проходити передова лінія битви за чистоту. Лише відвернувшись від зла, наповнивши розум позитивними благородними думками та віддавши Богові першість у своєму житті, ми можемо виграти цю битву.

«Думку, оперту на Тебе, збережеш Ти у повнім спокої, бо на Тебе надію вона покладає» (Ісаї 26:3).

Знову неушкоджені

У досконалому суспільстві можна було б завершити даний розділ на цьому місці, але ми живемо в пошкодженому світі, який завдає болю. Не сумніваюся, що деякі з вас, читаючи ці рядки й озираючись на своє життя, хотіли би багато про що забути.

Одного дня група людей підійшла до Ісуса, тягнучи за собою жінку, котру вони кинули до Його ніг, мов брудну ганчірку.

«Учителю, – сказали вони, – ця жінка явно була схоплена в перелюбі» (Івана 8:4).

Після того як Ісус розібрався з цими лицемірами і вони пішли, Він запитав жінку: *«Де вони, ті, що звинуватили тебе? Ніхто тебе не осудив?»*

Здивована, вона розплющила очі й озирнулася довкола. Потім тихо відповіла: *«Ніхто, Господи».*

Запитання Ісуса стосується усіх, хто, піддавшись гріху, пізніше відчули докори сумління і відчай. Спаситель сказав жінці: *«Іди й відтепер більше не гріши».*

«Бо не послав Бог Свого Сина у світ, щоб судити світ, але щоб через Нього спасти світ» (Івана 3:17). «Тож нема тепер жодного осуду тим, які в Ісусі Христі ходять не за тілом, а за Духом» (Римл. 8:1).

— Я не думаю, що це хороша ідея, – сказала моя мама, коли я захотів узяти дідусів годинник до школи.

— Мені вже 14 років. Я знаю, що роблю, – самовпевнено відповів я.

Коли трапилося нещастя, мені здавалося, що я зламав щось найдорогоцінніше у світі і вже ніщо й ніколи не зможе завдати мені такого болю. Але через деякий час я побачив, що це не так. Є речі, які набагато цінніші за золотий годинник, і коли ми ламаємо їх, стає ще більш боляче.

Мені довелося спілкуватися з багатьма людьми, що впали «з обриву» стосовно Сьомої Заповіді, і я бачив біль та далекосяжні ушкодження від їхнього падіння. Але я також був очевидцем зцілення, надії й відновлення і знаю, що це можливо.

Поломку, що трапилася того дня з дідусевим годинником, можна полагодити, і через два тижні годинник знову справно цокав, як і раніше. Він і досі зберігається у мене.

Я дякую Богові за Сьому Заповідь. Вона показує, як сильно Бог любить нас і піклується про нас, щоб застерегти від жахливої небезпеки. Я також вдячний, що прощення й відновлення можливе і доступне для всіх.

ВОСЬМА ЗАПОВІДЬ

Щось в обмін на ніщо

«Не кради» (Вихід 20: 15)

людина у вікні!

Не пригадую, щоб коли-небудь я прокинувся так раптово, як тієї миті, коли дружина промовила ці слова. Разом з нашим сином Давидом ми перебували в Мехіко під час короткої відпустки. Того приємного літнього вечора засинали з відчиненим вікном у нашій вітальні, щоб її міг освіжати легкий вітерець. Це було вікно третього поверху, яке виходило у внутрішній двір, тому воно здавалося досить безпечним.

Протягом кількох довгих секунд я дивився на нечітку тінь у вікні. Інколи буває досить важко побачити щось уночі. Що ж це було насправді? Я не міг подумати нічого іншого, як те, що це була людина.

Далі, саме перед тим, як я хотів уже сказати кілька заспокійливих слів своїй дружині Анні-Рут, тінь почала рухатися. Це справді була людина, і вона мала намір потрапити всередину.

Тепер, перш ніж продовжити розповідь, мені хотілося б зупинитися і запитати: чого, на вашу думку, хотіла ця людина?

Чи не здається вам таке запитання абсурдним? Неважко здогадатися, що нічний відвідувач мав намір звільнити нас від тягаря деякого нашого майна. Однак, ставлячи це запитання, я хочу заглибитися в суть справи і з'ясувати саму сутність злочинства.

Ось список деяких найбільш поширених видів злочинства. Ви побачите, що особа у вікні, про яку розповідалося, має велику компанію людей, які поділяють її інтереси й менталітет, і до більшості з них у шляхетному товаристві ставляться не з таким уже й великим презирством, як до цієї людини.

1. Крадіжка. Це перший вид, що спадає на думку, коли ми говоримо про злочинство. Наш відвідувач належав саме до даної категорії. Традиційний вид грабежу означає взяти щось без дозволу власника, позичити щось і не повернути назад, присвоїти щось і не заплатити. Це крадіжка, тут усе зрозуміло.

2. Незаконне копіювання. Створення копій, що позбавляє письменника, художника і видавця їхніх прав на винагороду за працю, незалежно від того, у якій формі вона представлена, – друкованій, електронній чи будь-якій іншій.

3. Плагіат. Видавати праці іншого автора або чужі відповіді за свої власні, щоб одержати вчений ступінь чи інші привілеї²⁹.

²⁹ Дослідження Центру Академічної чесності підтверджують, що шахрайство є широко розповсюдженою і зростаючою проблемою в багатьох навчальних закладах: <http://www.academicintegrity.org>

4. Маніпулювання інформацією. Отримання зиску або переваги за допомогою обману, перебільшення або приховування всієї істини. Сюди належать: шахрайство, ошукування, афери і будь-який вид обману, у результаті яких страждає інша особа, а також використання внутрішньої інформації для досягнення привілейованого становища.

5. Наклепи, дифамація. Знеславлення доброго імені й запламування репутації інших, позбавлення їх поваги, любові й пошани, якими вони мають право користуватися. Сюди також зараховується позбавлення людей роботи або чогось іншого за допомогою фальшивих звинувачень, неправдивого тлумачення їхніх мотивів та поведінки.

6. Недбале ставлення до роботи. Невиправдане ледарство в робочий час, виконання навмисно занижених обсягів роботи, запізнення на роботу або передчасне залишення робочого місця.

7. Марнотратство. Бездумна трата і неправильне використання матеріалів, засобів або часу, які належать іншій людині.

8. Недбалість. Недобросовісність або інші форми безвідповідальної поведінки, у результаті чого інша людина несе збитки.

9. Завищені ціни. Спекуляція, «роздування» цін, вимога більшої плати за товар чи послугу в той час, як споживач не має вибору і змушений погоджуватися із завищеною ціною.

10. Недоплата. Заниження дійсної вартості товару, коли його продавець перебуває у невідгідному становищі. Також це виявляється у меншій заробітній платні, через що робітник впадає у відчай³⁰.

11. Образа дітей або недбале ставлення до них. Батьки, які належним чином не піклуються про своїх дітей, обкрадають їх у тому, що належить їм по праву. Це стосується батьків, які переважну частину часу присвячують роботі або тривалий час проживають далеко від своїх дітей, або чинять над дітьми психологічне, фізичне чи сексуальне насильство.

12. Невірність у шлюбі. Жорстокий, невірний чоловік (дружина), що, уникає сімейної відповідальності, позбавляє іншу, вірну, сторону прав, наданих шлюбними зобов'язаннями, що вимагають сексуального задоволення, матеріального забезпечення, співпраці у вихованні й навчанні дітей і т. ін. Перелюб – один з найгірших видів злочинства. Він забирає те, на що в нас немає жодних прав і що належить винятково комусь іншому³¹.

13. Викрадення людей, рабство, несправедливе ув'язнення (див. П.Зак. 24:7). Всупереч уявленням деяких людей, такі дії не є сьогодні чимось незвичним. Згідно зі статистикою ООН, принаймні 600-800 тисяч людей, більшість із яких жінки й діти, щороку транспортуються через кордони в усьому світі, зокрема 14,5-17,5 тисяч осіб, яких ввозять до Сполучених Штатів³². Сюди також можна зарахувати помилкове ув'язнення. Навіть якщо один процент ув'язнених, які відбувають покарання у тюрмах США,

³⁰ «Ось затримана вами платня робітників, які жали на ваших нивах, вже волає, і зойки жінок досягли вух Господа Саваота» (Якова 5: 4).

³¹ Йосип підтвердив цей принцип у своїй відповіді дружині Потіфара (див. Буття 39: 7-9)

³² <http://www.state.gov/tip>.

безвинні, ми одержимо цифру 10 тисяч чоловік, які перебувають за ґратами. Більшість експертів вважають, що реальний процентний показник ще вищий, а в деяких країнах це число може бути значно більшим.

14. Утримання десятини. Цей вид злочинства позбавляє деяких людей можливості почути Благую вістку Євангелія, здобути мир, надію і краще життя. Вірне повернення десятини допоможе досягти інших людей вісткою про Божу любов (Мал. 3:8).

При бажанні ви можете розширити цей список.

Тепер давайте знову запитаємо: що, на вашу думку, хотів чоловік, який ліз через вікно тієї ночі в Мехіко?

Він хотів отримати те саме, що й інші люди з цього списку: дещо, чого вони не заробили, що їм не належало і на що вони не мали жодного права. Грабіжник у нашому вікні шукав можливості отримати щось в обмін на ніщо.

Компонент поту

Перше біблійне правило, спрямоване проти злочинства, знаходимо в книзі *Буття 3:19*. Воно проголошує: *«У поті свого лиця ти їстимеш хліб»*.

Ось як про це каже апостол Павло: *«Хто краде, хай більше не краде, але краще хай працює, роблячи своїми руками добро, щоб мав що подати тому, хто має потребу»* (Ефес. 4:28).

Ви зауважили, що біблійна постанова проти злочинства складається з двох частин? Перша з них – самозабезпечення: *«Хто краде... краще хай працює, роблячи своїми руками добро»*. Ми повинні заробляти шляхом обміну однієї цінності на іншу.

Реформація шістнадцятого століття була сильним релігійним і богословським рухом, але вона також була соціальним переворотом, що сколихнув усе європейське суспільство. Зміни, викликані Реформацією, зачепили кожний аспект людського життя і принесли користь навіть тим людям, котрі не погоджувалися з її релігійними ідеями.

«Виставковим центром» реформаційного мислення, місцем, де воно найбільше застосовувалося у повсякденному житті, стало місто Женева, що перебувало під адміністративним управлінням Джона Кальвіна.

У Женеві жило багато бідних людей. У той час як Реформація просувалася вперед, а у відповідь палали вогнища інквізиції, Женева стала притулком для великої кількості біженців, більшість з яких прибували до міста з нічим. Однак місто взяло їх на своє утримання. Деякі були людьми похилого віку, немічні й самотні, але Женева подбала про них. Міська влада розділила Женеву на окремі райони, і дякони несли відповідальність за обізнаність щодо потреб жителів та допомогу нужденним. Крім безпосередньої підтримки, люди могли отримати безпроцентну позику та безкоштовну початкову освіту для своїх дітей.

У той час як бідність не осуджувалася, ледарству було оголошено війну. Кальвін підкреслював достоїнство праці. Розглядаючи тяжку працю як чесноту, а лінощі як образу суспільства, він не вважав, що люди, котрі не

бажали працювати, мали право користуватися благами тих, хто хотів трудитися³³. Кальвін любив цитувати слова: «Коли труд своїх рук будеш їсти, – блажен ти, і добре тобі!» (Псал. 128:2), а також Прип. 10:4: «Ледача рука до убогства веде, рука ж роботяща збагачує»³⁴.

Коли уряд під керівництвом Кальвіна узяв до уваги ці біблійні принципи, результат не забарився і незабаром підтвердив їхню цінність. Протягом кількох років Женева була найбільш процвітаючим містом у Європі. Крім того, вона була найчистішим містом, оскільки громадські правила вимагали чистоти навкруги будинків і на робочих місцях, зобов'язували власників тримати свої будинки і підприємства в чистоті, підмітати вулиці й прибирати сміття біля своїх осель. Не дивно, що в такому суспільстві злочинство і кримінальні злочини були практично нечуваною справою.

У Божий намір входило, щоб компонент поту в житті людини був благословенням – приносив визволення від стресу, продовжував життя, зміцнював тілесне здоров'я, а також приносив мир і спокій розумові.

Вибачте мені, будь ласка

Ми ніколи не дізнаємося про життєву філософію людини, що залізла у вікно тієї ночі в Мехіко. Після того як я рішуче заговорив із незнайомим чоловіком строгим тоном, а Давид видав звук, схожий на щось середнє між завиванням привида і риканням Короля Лева, незнайомец зупинився і досить ввічливо промовив англійською: «Вибачте мені, будь ласка». Потім обережно і не кваплячись позадкував і ретирувався, піднявшись по ринві на дах і спустившись з іншого боку.

Кожного разу, коли я розповідаю цю історію, люди із здивуванням запитують: «Як? Злодій-мексиканець у Мехіко розмовляв англійською?»

Проте не варто так дивуватися. Люди цієї ганебної «професії» здебільшого не були нерозумними. Фактично багато хто з них вважає себе набагато розумнішим за нас. Навіщо працювати за копійки в Макдоналдсі, якщо можна отримати набагато більше ціною менших зусиль?

Це непогане запитання. Давайте подивимося на цю проблему трохи ширше. Чому я маю годинами потіти над курсовою роботою, якщо за п'ять хвилин можу «скачати» її з Інтернету? Який сенс платити 75 доларів за ліцензійну комп'ютерну програму, коли друг пропонує зробити мені безплатну копію? Чому б мені не поговорити за чашкою чаю або не посидіти годину в Інтернеті в робочий час? Усе одно мені платять менше, ніж я того заслуговую. А уряд?.. Вони ж загрибають мільярди щодня, чому ж я не можу трохи обманути їх у сплаті податків? Адже так чинять усі розумні люди! Людина, яка розповідала мені, що отримувала допомогу по безробіттю одночасно у двох штатах, відчувала себе набагато розумнішою за інших людей, котрі щоденно повинні були розпочинати роботу о дев'ятій ранку.

³³ «Бо коли ми були у вас, то заповідали вам: коли хто не хоче працювати, хай не їсть» (2 Сол. 3: 10).

³⁴ Дивись William McCornish, «Calvin and the Poor», at <http://www.warc.ch/24gc/cts/cts11.pdf>.

Найгірший день у житті людини

Президент США Томас Джефферсон вважав інакше. Йому належать слова: «Найгірший день у житті людини – це день, коли вона сидить і планує, як зможе отримати щось в обмін на ніщо». Джефферсон думав не про ту шкоду, яку завдають грабіжники, що лізуть вночі у вікна. Він мав на увазі спустошливий вплив світогляду людей, які потурають подібним бажанням. З цієї причини і дано застереження у Восьмій Заповіді.

«Розумні» люди, які обирають легкий шлях, роблять фатальний крок. Вони жертвують особистими гідністю, чесністю, самооцінкою і що отримують взамін?

1. Нечесність руйнує особистий спокій і самоповагу. Можна втаїти нечесний учинок від інших людей, але не від себе. Ми можемо здобути вчений ступінь або щось інше, однак у процесі втратимо справжню радість, що приходить від почуття завершеності й задоволення від особистого досягнення і добре виконаної роботи.

2. Синдром «щось в обмін на ніщо» спустошує і спотворює характер. Це залежна поведінка, яка може призвести до серйозних розумових і фізичних розладів. Залежність від азартних ігор та крамничних крадіжок вражає мільйони людей, руйнуючи при цьому сім'ї, життя багатьох людей, і коштує суспільству мільярди доларів. Сексуальна залежність і трудоголізм тісно пов'язані і можуть бути однаковою мірою деструктивними, їх важко подолати. Навіть люди, які практикують свою нечесність у тому, що знаходить підтримку в суспільстві або на що дивляться «крізь пальці», можуть завдати серйозної шкоди як собі, так і іншим.

3. Філософія «щось в обмін на ніщо» руйнує взаємовідносини між людьми. Нечесність примушує людей ворогувати одне з одним, оскільки насправді не існує такої речі, як «безкоштовний обід»³⁵. Комуś все одно доведеться розраховуватися. Якщо я отримую щось за рахунок інших, це робить нас ворогами. Синдром «щось в обмін на ніщо» перетворює інших людей на об'єкти маніпулювання для досягнення корисливих цілей. Ми можемо приховувати цю ідею під маскою ввічливості, але, врешті-решт, нашим гаслом буде: насамперед я. На порядку денному завжди стоятимуть такі запитання: що я буду з цього мати? Як ця людина може послужити моїм інтересам? Я буду чемним і ввічливим з вами, наговорю вам компліментів, бо сподіваюся щось отримати від вас, проте лише тією мірою, якою ви можете задовольнити мої бажання та послужити моїм інтересам.

Загалом дуже багато людей одружуються або розлучаються саме з цієї причини.

Компонент любові

Як ми побачили, першим елементом у біблійній постанові проти нечесності є самозабезпечення. Другим є щедрість. Текст навчас: «*Краще хай*

³⁵ Вислів, що став популярним завдяки письменникові-фантасту Роберту А. Хейнлейну.

працює, роблячи своїми руками добро, щоб мав що подати тому, хто має потребу» (Ефес. 4:28).

Віддавати іншим – це щось протилежне злодійству. Щиро простягати руку допомоги, служити людям з любов'ю, не очікуючи нічого взамін.

Притча Ісуса про доброго самарянина – досконала ілюстрація даного принципу. Розбійники напали на мандрівника і захопили все його майно. Вони гадали, що також відібрали в чоловіка життя, коли кинули його на узбіччі дороги (*див. Луки 10:30-36*).

Добрий самарянин повівся інакше. Злодії забрали собі, а самарянин віддав своє. Не має значення, що він наразився на небезпеку і що у випадку, якби обставини змінилися й він опинився на місці потерпілого, останній, можливо, навіть не подивився б у його бік. Менш за все він сподівався, що поранена людина якимось чином компенсує йому витрати або подякує за надану допомогу. Самарянина спонукало лиш одне: співчуття, що є синонімом любові. Він віддав, бо любив.

Злодійство – не єдиний прояв егоїзму, але воно одне з найбрутальніших і найбільш явних. Якщо егоїзм забирає, любов дарує. Любов – антонім егоїзму і, власне, засіб його зцілення. Хоч любов не обов'язково зцілює егоїзм у людині, котру люблять, вона, безсумнівно, звершує це в тому, хто любить.

Без компоненту любові компонент поту (коли ви заробляєте і платите за здобуте) насправді не буде досконалими ліками від синдрому «щось в обмін на ніщо». Власне, це може призвести нас до того, що ми будемо порівнювати себе з іншими, виношуючи у своєму серці гордості й жадібність. До наших найкращих зусиль і чесності ми повинні додати співчуття і безсторонню любов, яка віддає себе на служіння іншим. За словами Павла, кожен повинен *«працювати, роблячи своїми руками добро, щоб мав що подати тому, хто має потребу»*.

Спроби отримати від Бога щось в обмін на ніщо

Найнебезпечнішим видом синдрому «щось в обмін на ніщо» є наші спроби поводитися подібним чином у стосунках із Богом. Я повинен зауважити, що ми вторгаємося в досить тонку сферу, де можемо розгубитися, оскільки Біблія каже, що спасіння – «дар благодаті»³⁶. Власне, у цьому вся суть євангельської вістки. Ніхто не заробив та й не зможе заробити спасіння добрими ділами.

Проблеми починаються тоді, коли декотрі люди вважають, що добрі діла взагалі не мають значення. На їхню думку, ми можемо мати релігію, що нагадує шведський стіл: дотримуватися тих Заповідей, котрі нам подобаються, а інші вважати скасованими благодаттю. Чи можемо ми заявляти, що спасенні, продовжуючи дивитися крізь пальці на те, що Бог сказав нам у Десятьох Заповідях або в будь-якій іншій частині Біблії?

Джон МакАртур красномовно відповідає на це запитання: «Популярне

³⁶ «Бо заплата за гріх – смерть, а Божий дар благодаті – вічне життя в Христі Ісусі, Господі нашім» (Римл. 6:23)

євангеліє сьогодні пропонує грішникам фальшиву надію. Воно обіцяє, що всі матимуть вічне життя, навіть ті, хто продовжує жити у ворожнечі з Богом. Насправді воно надихає людей називати Ісуса Своїм Спасителем, однак відкладати на пізніше рішення підкоритися Йому як Господу. Воно обіцяє звільнення від пекла, але не обов'язково свободу від беззаконня. Таке євангеліє пропонує оманливе почуття безпеки людям, котрі потурають своїм тілесним гріхам та спотворюють шлях святості. Відокремлюючи віру від вірності, воно проголошує, що згода з істиною на рівні розуму має таку ж силу, як і щиросердний послух їй»³⁷.

Дітріх Бонхоффер називав це «дешевою благодаттю». Незадовго до своєї смерті від рук гестапо він написав: «Дешева благодать проповідує прощення без необхідності покаяння, хрещення без церковної дисципліни, участь у Вечері Господній без сповідання... Дешева благодать – це благодать без учнівства, благодать без хреста, благодать без живого Ісуса Христа, Який прийшов у тілі»³⁸.

Благодать – серце Євангелія. Це означає, що ми можемо прийти до Ісуса такими, якими є, не очікуючи, доки станемо достатньо хорошими. Нам не треба заходити через чорний хід, навіть якщо наш послужний список рясніє відмітками про невдачі й помилки. Це здається неймовірним, але Євангеліє каже, що ми можемо «*приступати сміливо до престолу благодаті*» (Євр. 4:16).

Але чи означає ця дивовижна благодать, що ми так само сміливо можемо грішити? Апостол Павло знав, що дехто схильний так думати, тому запитує: «*То що скажемо? Залишимося в грісі, щоб намножилася благодать?*» (Римл. 6:1).

Найбільш красномовну відповідь на це запитання я почув від людини, яка не була надто красномовною. Берклі Джоунз був закоренілим небезпечним злочинцем, якого тюремне начальство штату Орегон вважало невинуватим³⁹. Але одного чудового дня Ісус знайшов місце в його серці, і коли це трапилось, усе змінилось. Невдовзі після цього Берклі писав, що хтось запитав його, чи не хоче він повернутися до того життя, яким жив до зустрічі з Ісусом. Таке запитання видалось йому найбільш абсурдним у світі. Берклі відповів, що подібне бажання можна було б порівняти з такою ситуацією: людину, яка тонула у відстійнику, витягли нагору, а вона знову бажає скочити туди, прекрасно розуміючи, що там немає нічого, крім багна і смерті.

Чому ж дехто воліє бовтатися у відстійнику, у той час як Ісус пропонує здоров'я і зцілення для душі? Відповіддю на «дешеву благодать», за словами Бонхоффера, є «живий Ісус Христос, Який прийшов у тілі».

Мені б хотілося знову нагадати вам мою обіцянку, записану у вступній частині. Там ішлося про те, що я ніколи не попрошу вас сліпо приймати все, що я кажу з приводу цієї вкрай важливої теми, але, навпаки, у вас буде

³⁷ *The Gospel According to Jesus (Grand Rapids: Zondervan, 1994), pp. 201, 202.*

³⁸ *The Cost of Discipleship (New York: Macmillan Publishing Co., 1963), pp. 42-22.*

³⁹ *The Cost of Discipleship (New York: Macmillan Publishing Co., 1963), pp. 42-22.*

достатньо можливостей переконатися й особисто перевірити надійність викладених принципів. Також ішлося про те, що підтвердження даних принципів – у їхньому застосуванні. Я щиро сподіваюся, що ви вже почали перевіряти ці принципи у своєму житті, аби вони стали частиною вашого світу. Якщо це так, тоді вам уже відомо, про що я кажу, оскільки результати не змусять довго чекати і принесуть глибоке почуття задоволення.

ДЕВ'ЯТА ЗАПОВІДЬ

Більше ніж саме життя

„Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!” (Вихід 20: 16)

Одного погожого ранку восени 1870 року менеджер великої залізничної компанії у східній частині Сполучених Штатів був украй здивований, прийнявши відвідувача – свого конкурента.

Не гаючи часу на формальності, гість накреслив схему, за допомогою якої вони могли обманути й усунути з бізнесу спільного конкурента. У результаті взаємовигідної угоди обидві компанії отримали б для себе додатковий прибуток у кілька мільйонів доларів.

Менеджер відразу відсунувся від столу і промовив:

– Сер, ми не працюємо подібним чином. Я впевнений, що містер Вандербілт (власник компанії) не схвалив би цього.

– Гадаю, не варто турбувати старого джентльмена з цього приводу, – вів далі гість. – До речі, хіба я не сказав, що на ваше ім'я виписано чек на десять тисяч доларів, якщо ви вважатимете доречним прийняти його?

– Вибачте, – рішуче відповів менеджер, – для мене це не має значення.

– Гм, я сказав десять тисяч? Мабуть, я обмовився. Насправді чек виписано на суму вдвічі більшу.

У цей момент адміністратор ще далі відсунувся від краю столу і здивовано подивився на свого співбесідника, котрий, помилково розцінюючи його реакцію, квапливо додав:

– Взагалі, тут може стояти сума і в 30 тисяч доларів. Скочивши на ноги, менеджер голосно закричав:

– Ідіть геть з мого офісу! Забирайтеся негайно, негіднику, перш ніж я викину вас звідси!

Після того як гість поспішно вийшов, увійшов секретар, який мимоволі чув усю розмову. Він побачив свого боса, який, сидючи за столом, витирив піт із чола.

– Сер, – промовив він, – у мене просто немає слів, щоб передати вам, як я пишаюся вашим учинком!..

– Не кажіть мені цього, – відповів бос, узявши його за руку. – По правді кажучи, я мав вигнати його звідси набагато раніше. Він майже підібрався до моєї ціни.

Що ви думаєте з цього приводу? Чи правда, що кожний із нас має свою ціну? Я спробую сформулювати запитання по-іншому: скільки коштує ваша чесність? Чи погодилися б ви продати її за 30 тисяч доларів?

Давайте будемо чесними (ми ж ведемо розмову саме про це, чи не так?): за певних обставин багато людей продалося б навіть за меншу ціну.,

Ми всі це робимо, чи не так?

Чи вдаємося ми до обману,

– **щоб уникнути труднощів?** «Вибачте, будь ласка, міс тере Хендлі. Ми не могли виконати вашого замовлення, бо зламалася наша обметувальна машина». (Насправді, ми про це просто забули.);

– **щоб не ранити чийось почуттів?** «Дякую, що ви принесли ці булочки. Вони дуже смачні». (Ми скуштували одну, а решту віддали птахам.);

– **щоб заощадити гроші?** «О ні, пане митний інспекторе, ми нічого не купували, подорожуючи за кордоном». (Придбали лише кілька срібних тарілок. Вони лежать тут, під рушниками.);

– **щоб одержати кращу оцінку?** «Я справді написала курсову роботу, докторе Шиверс, але в той момент, як збиралася скопіювати її на диск, нам відключили електрику». (Сучасна версія історії «її з'їв мій собака».).

Стривайте! Ми ж говорили про обман, який мав би знищити залізничну компанію конкурента. Це ж не те саме, що згаданий безвинний обман. Такі маленькі повсякденні ухиляння від правди – хіба це щось значуще?

Англіканський священник Джозеф Флетчер мав намір розвивати дану ідею. Він сформулював етичну систему, котра мала б узаконити більшу частину «загальноприйнятого» обману. У своїй знаменитій «Ситуаційній етиці»⁴⁰ Флетчер навчав, що «правильний» учинок у кожному окремо взятому випадку залежить від ситуації. Джозеф Флетчер стверджував, що навіть нахабний обман може бути виправданий, якщо в людини були правильні мотиви.

Нескладно зрозуміти, чому подібний спосіб мислення вплинув на мільйони людей. Популярні вигадки, породжені ідеями Флетчера, зробили неправду не лише соціально прийнятною – багато людей вважає її навіть необхідною⁴¹.

Проблеми, пов'язані з неправдою

Неважко виявити, що Біблія різко суперечить цій слизькій етиці. Цар Соломон каже: «Уста брехливі – огида у Господа» (Прим. 12:22). Огида – це завжди щось ненависне й відразливе.

Апостол Павло висловлює цю думку не менш виразно. Він прирівнює брехунів до тих, хто «зневажає батька й матір», до «вбивць», «розпусників» і «викрадачів людей» (1 Тим. 1:9, 10). Він вважає їх «беззаконними і нестриманими» (текст 9). Книга Об'явлення приєднується до цих слів, застерігаючи: «Той, хто чинить гидоту й неправду», не увійде до Божого вічного міста (Об'явл. 21:27). Ми можемо додати до цього багато інших

⁴⁰ Joseph Fletcher, *Situation Ethics* (London: SMC press, 1966).

⁴¹ Це не є вичерпним твердженням, яке виражає ідеї Флетчера. Досить часто в етичних дослідженнях наводять приклади ситуацій, у яких неправда може бути виправданою: наприклад, щоб урятувати когось від нацистських газових камер. Проблема полягає в тому, що багато людей можуть екстраполювати ситуації, аби зробити неправду прийнятною щоразу, коли потрапляють у незручне або скрутне становище.

текстів, записаних на сторінках Біблії, які підтверджують принципову точку зору стосовно неправди.

Чому ми повинні говорити правду?

Що ж поганого в тому, щоб іноді сказати неправду? Чому Біблія так наполегливо закликає говорити правду? Розглянемо такі положення:

1. Неправда руйнує свободу й гідність наших жертв, бо завжди пов'язана з маніпуляцією. Кажучи комусь неправду, ми відбираємо в нього можливість раціонально обирати, приймати рішення і формувати думку, засновану на точній інформації. У такому випадку ми поводимося з людьми нешанобливо, як з об'єктами обману заради наших егоїстичних цілей.

2. Неправда шкодить особистій свободі людей, які використовують її, бо вони швидко заплутуються в липкому павутинні власного обману й маніпулювання. Авраам Лінкольн сказав: «Жодна людина не має настільки хорошої пам'яті, щоб бути досконалим обманщиком». Тим, хто каже правду, не треба напружуватися, щоб уникнути пасток, які самі собі розставили. А неправдомовці мають копати все глибше, якщо й далі продовжують казати неправду, намагаючись приховати свій обман.

3. Неправда руйнує довіру. Іноді вдається ввести людину в оману, але ненадовго. Недовіра й підозра зростають у геометричній прогресії, коли обман виявляється. Ніхто не може довіряти обманщикові. Нікого так не підозрюють, як неправдомовців. Обманщикам притаманно не довіряти іншим людям. Вони судять про них по собі.

4. Неправда завдає шкоди почуттю власної гідності обманщика. Навіть якщо вдається на деякий час ввести в оману інших людей, набагато важче обманути самого себе. Я можу замилувати комусь очі, але тим самим завдаю серйозної шкоди собі, оскільки усвідомлюю, що я ошуканець і лицемір.

5. Обман руйнує наші стосунки з Богом. Комусь це може видатися найменшою втратою у спробі вирішити проблеми. Але, врешті-решт, ефект від такої поведінки буде найбільш руйнівним. Давайте розглянемо цю точку зору в наступному розділі.

«Я Той, що є»

Люди *«запитають мене: яке ім'я Його? – каже Мойсей. – Що я скажу їм?»* (Вихід 3:13).

«Ех'є ашер Ех'є, – промовив голос із палаючого куща. – Я Той, що є... Отак скажеш ізраїльським синам» (текст 14). Промовляючи ці слова, Бог ідентифікував Себе за допомогою Своєї основної характеристики: Він Той, Хто існує.

Апостол Іван пише, що *«на початку... Слово»*, Котре було Богом, уже існувало (Івана 1:1). Текст не вказує, *«на початку»* чого, оскільки це не має значення. Також він не пояснює, коли з'явився *«початок»*, – це теж не суттєво. Що б це не було, воно має свій початок, однак не Бог. Коли б що не

з'явилося, Бог уже був там. Він самодостатній, незмінний, вічносущий.

Протягом багатьох століть скеля Гібралтар (висота 419 м) була символом усього непохитного і стійкого. Моє дитинство пройшло під покровом Пайкс Пік, гранітної скелі, що сягала висоти 4233 м. Але навіть ці могутні картини тьмяніють у порівнянні з характером Божим.

«Емет» – єврейське слово, що найчастіше перекладається як «істина». У повсякденному мовленні «істина» стосується фактів. «Я кажу вам істину» – означає, що я кажу вам відомі мені факти. Однак біблійна ідея «емет» – не просто чиєсь сприйняття речей, а внутрішня сутність речей, тобто якими вони є. Це не просто те, що ми кажемо, а те, що є.

Псалом 31:6 посилається на Бога «емет», Бога істини (*див. також Єрем. 10:10*). Це означає не лише те, що Він Бог, Який говорить істину. Він – Істина, тобто сама реальність. Будь-яка інша реальність походить від Нього і запозичена в Нього.

Ісус сказав про диявола: *«Той... в істині не встояв, бо нема в ньому істини. Коли говорить неправду, тоді своє говорить, бо він неправдомовець і батько неправди» (Івана 8:44)*. Неправда – повна протилежність сутності Бога. Вона направлена проти Бога, і, потураючи їй, ми усуваємо Його з нашого життя. Якщо ж ми продовжуємо практикувати цю звичку, тоді стираємо Його образ із наших душ.

Час великого обману

Ісус застерігав, що наближається час, коли мільйони людей будуть переможені найбільшим найвитонченішим обманом, який будь-коли знали люди. Релігійні лідери, володіючи величезною силою переконання, *«будуть чинити великі ознаки й чудеса, щоб звести, якщо вдасться, навіть і вибраних» (Мате. 24:24; див. також 2 Івана 7)*. Ми називаємо це рухом «антихриста», бо від початку місія Ісуса полягала в тому, щоб розповідати людям Істину про Бога (*Івана 18:37*).

Апостол Павло також говорить про могутній обман наприкінці часу. Зверніть особливу увагу, чому цей обман призведе до загибелі багатьох людей. Антихрист, *«син погібелі» (2Сол. 2:3)*, прийде *«з усякою силою, ознаками, фальшивими чудесами, з усякою оманною неправдою для тих, які гинуть, бо любові до правди вони не прийняли, аби спастися» (вірші 9, 10)*.

Чому ж мільйони людей будуть зведені останньою великою спокусою? Тому що вони не полюбили правду.

Вивчаючи Шосту Заповідь, ми побачили, що повеління «Не вбивай!» закликає нас любити своїх ворогів дійовою любов'ю. А тепер, у Дев'ятій Заповіді, ми побачили, що повеління «Не свідкуй неправдиво» вимагає від нас любові до Істини. Не достатньо просто перестати говорити неправду. Ми повинні полюбити правду.

Чи замислювалися ви над тим, що це означає? Що роблять люди, які люблять правду?

Якщо ми любимо Істину, тоді будемо шукати її. Для нас буде дуже важливим знайти її. Ми знайдемо час і докладемо необхідних зусиль (*Івана*

5:39). Щоденне вивчення Біблії та молитва про її розуміння стануть невід'ємною частиною нашого життя (*Дії 17:11*). Подібно до автора псалмів, ми молитимемося: «*Провадь мене в правді Своїй і навчи Ти мене*» (*Псал. 25:5*).

Ісус – Істина (*Івана 14:6*). Усе Його життя було відкриттям Істини про Бога (*Івана 18:36, 37*). Отже, якщо ми любимо Істину, тоді будемо вивчати значення Його слів і вчинків.

Якщо ми любимо Істину, то цінуватимемо її. Ісус розповів історію про людину, яка орала землю і несподівано наткнулася плугом на щось тверде. Це був старий глек, наповнений скарбами. Чоловік негайно продає усе, що мав, і купує поле. Він робив це з радістю, каже Ісус (*див. Мате. 13:44*). Чому він радіє? Відповідь очевидна, чи не так? Він щасливий, бо усвідомив цінність своєї знахідки. Чоловік знає: скарб набагато цінніший за все, чим він досі володів.

«Поле» в Ісусовій притчі являє собою Біблію, Слово Боже. Скарб – Істина, міститься в ній. Якщо ми справді любимо Істину, тоді відчуємо таку ж радість, вивчаючи Писання та відкриваючи для себе красу його вчення (*1Кор. 13:6*). Для нас воно буде дорожче за срібло, відбірне золото (*Йова 28:15; Прип. 16:16*) і навіть за саме життя. Ця ідея відображена у словах великого гімну Реформації:

*Нехай блага цього світу й рідня залишать нас,
І також обірветься життя;
Вони вб'ють лише тіло;
Лле Божжа Істина буде повіки⁴².*

Цей псалом був написаний приблизно 1527 року. Тисячі людей довели істинність процитованих слів, коли запалали вогнища релігійних переслідувань.

Якщо ми любимо Істину, вона буде перетворювати наше життя. Біблія ясно говорить: насправді ніщо не можна вважати істиною, доки вона не змінить нашого життя (*Гал. 5:7; Рима. 2:8*).

І, нарешті, якщо ми любимо Істину, то будемо прагнути ділитися нею. Одного разу побачивши красу Істини та відчувши її силу (*Петра 1:22*), ми будемо захоплюватися нею і для нас стане природним ділитися нею.

Ісус сказав, що місія Його життя полягала у свідченні про Істину (*Івана 18:37*). Залишаючи Землю, Він доручив усім Своїм послідовникам свідчити від Його Імені, щоби виконати це завдання (*Дії 1:8*).

Люди, котрі не обманюють

Пророцтво про час кінця містить надзвичайно натхненну вістку для кожного з нас. Воно сповіщає, що не всі піддадуться великому обманові. Іван, автор книги Об'явлення, бачив у видінні групу людей, котрі житимуть в останні часи і підуть «*слідом за Агнцем, куди б Він не йшов*» (*Об'явл. 14:4*). Вони ідуть за Ісусом, Котрий є Істина, і виявляють цілковитий послух.

⁴² From Martin Luther, "A Mighty Fortress".

Пророцтво додає, що «в їхніх устах не знайдено лукавства» («неправди» – англ. переклад, віри 5). Якщо в їхніх устах немає неправди, значить вони дотримуються Істини. Це люди, котрі настільки цінують Правду, що шукають і знаходять її. Здобувши Істину, вони бажають поділитися нею, бо пророцтво зазначає, що вона в «устах їхніх», тобто вони бажають говорити про неї. Здобута ними Істина змінила їхнє життя, і тепер ці люди не бажають егоїстично приховувати її для себе. Як наслідок, вони стали безстрашними свідками про Бога й Істину серед пануючого обману.

Це момент завершення людської історії. Послідовники Агнця будуть гідними нащадками перших християн, котрі мали протистояти величезному тискові політичної коректності й групового мислення тих днів. Коли релігійні лідери привели апостолів у судилище й побили їх, «вони вийшли з синагогу, радіючи, що за Ім'я Господа Ісуса удостоїлися прийняти зневагу. Щодня в храмі й по домах вони не переставали навчати й благовістити про Ісуса Христа» (Дії 5:41, 42).

Перші християни, подібно до людей, котрі ходитимуть з Агнцем в останні дні, розуміли значення Дев'ятої Заповіді, Для них не свідкувати неправдиво означало нести безстрашне свідчення про Істину. Таким чином, вони були гідними послідовниками Ісуса, Котрий сказав: «Я є дорога, і правда, і життя!» (Івана 14:6).

ДЕСЯТА ЗАПОВІДЬ

Зламани з'єднання

„Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ані невольниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що ближнього твого” (Вихід 20: 17)

Коли це трапилось, мені було майже чотирнадцять. Я саме збирався зайнятися своїми звичними справами, коли повз мене пройшла гарненька молода дівчина. Що найбільше вразило мене, це не її чарівна усмішка і не легка хода, а той факт, що у своїй руці вона несла маленький радіоприймач, з якого лунала мелодія вальсу Штрауса.

Люди розповідають про любов з першого погляду! Тієї миті я був цілком переконаний, що повнота життя і щастя залежать від того, чи буде в мене таке ж портативне радіо.

У ті далекі часи такі вироби не імпортувалися величезними партіями з Китаю і не продавалися за півтора долара в місцевій крамниці товарів за зниженими цінами. Більше того, хиткий стан моїх фінансів свідчив про те, що з покупкою доведеться почекати, проте я твердо вирішив, що придбаю цю річ. З того часу всі свої невеликі заробітки, різдвяні презенти і грошові подарунки з нагоди дня народження були присвячені втіленню заповітної мрії. Нарешті одного надзвичайно щасливого дня, підрахувавши свої заощадження, я побачив, що мені вдалося зібрати суму в 43 долари. Отже, я вирушив до центру міста, щоб купити собі це радіо.

Коли повернувся, удома нікого не було, і я пішов до своєї кімнати готувати уроки. Звичайно, не просто готувати уроки. У той час, коли я сидів за алгеброю, пісня «Не дозволяй зіркам зазирнути у твої очі» навіювала на мене атмосферу мрій. Як чудово! Що може бути кращим? Невдовзі мені захотілося випити склянку води, і я пішов до кухні. А як же радіо? Але ж воно було портативним. Ви ж не подумали, що я збирався залишити його в кімнаті?

«Світи, мій маленький світлячку, лети на вогонь!» – співав приймач, притиснутий до мого вуха. Мої очі були напіввідкриті, ноги рухалися в ритмі мелодії – вони рухалися доти, доки моя ліва нога не зачепилася за ніжку стола. Тієї миті я похитнувся, підскочив і, змахнувши руками, різко спікірував у напрямку до дверей. Мої руки рефлексивно простягайся вперед. Вони встигли врятувати моє обличчя від удару об кут стіни, але приймач... На жаль! Приймач! Він підлетів угору, описав у повітрі параболічну дугу і, вдарившись об лінолеум, з гуркотом розсипався. Кінець пісні.

Мій батько, котрий прийшов додому через кілька годин, зі співчуттям поставився до мого горя, але не міг утриматися, щоб не запитати: «Мабуть, це було дуже дороге радіо, чи не так, синку?» Насправді так воно і було.

Хочу сказати, що тоді я взяв для себе великий урок, котрий ніколи не

забував. І причиною стала не лише та невдача. Суть уроку була вельми простою і залишилася б незмінною, навіть якби приймач того дня не розбився: щастя, яке залежить від речей, завжди короткочасне.

Ісус висловив це набагато краще: *«Глядіть і стережіться всякої зажерливості, бо не від надміру багатства залежить життя людини!»* (Луки 12:15).

Коли нове зношується

Мама завжди любила повторювати: «Почекай, доки нове не зноситься». Якби моє радіо не розбилося того дня, «нове» – новизна і захоплення від володіння річчю – все одно коли-небудь минуло б. Можливо, не того ж таки чи наступного дня, але це все одно відбулося б. Такий закон життя. Люди, що отримують щастя від володіння речами, повинні продовжувати свою невпинну гонитву від однієї речі до іншої – більш шикарної, більш швидкої (автомобіль) і новішої, оскільки це «нове» завжди тимчасове.

– Ви тепер не живете з Діаною? – запитав я Джері, коли побачив його кілька місяців тому. Він розповідав мені про прекрасну дівчину, яка так багато значила в його житті.

– Ні, – відповів Джері, – вона гарненька, славна дівчина, але більше «не запалює» мене, тому я сказав їй, що бажаю припинити наші стосунки.

– Як Діана це сприйняла?

– Ох, вона сприйняла це дуже важко. Багато плакала і сказала, що віддала мені все найкраще, що в неї було, а тепер не знає, що їй робити. Проте я пояснив їй: «Розумієш, я не можу вдавати, що відчуваю до тебе щось. Це вже не те, що було раніше. Отже, давай покінчимо з цим». Очевидно, Джері нездатний побачити, наскільки егоїстичною була його поведінка.

Десята Заповідь торкається теми поклоніння речам. Для Джері і кожного, хто мислить подібним чином, люди також є просто «речами». Вони використовують їх для свого задоволення і зручності; але щоразу, коли новизна «зношується» або людина не здатна більше служити їхнім цілям, вони готові переходити до чогось наступного.

Апостол Павло каже, що жадоба до наживи є ідолопоклонством (Колос. 3:5). Як зажерливість, так і ідолопоклонство – це поклоніння речам. Однак існує й різниця: Друга Заповідь (яка говорить про ідолопоклонство) застерігає нас не робити речі важливішими за Бога. Десята Заповідь велить нам не робити їх важливішими за людей. Вона забороняє нам ставити свої егоїстичні інтереси вище прав ближніх та оцінювати людей і речі критеріями вигоди, котру вони можуть нам принести.

Супермен

Супермен був популярним героєм з моменту своєї появи в 1930-х роках. Чому б ні? Швидше кулі він одним махом перестрибує через високі

будинки. Більше того, він ніколи не помиляється, не роздумує, ніколи не промахується, ніколи не зазнає поразки. Супермен найчудовіший, найблискучіший, найкращий – він зірка.

Чи хотіли б ви стати Суперменом? Це легко! Досить лише надіслати 50 доларів для компанії костюмів Крейз оф Ліндон, штат Юта, і вони забезпечать вас повним спорядженням, зокрема плащем, який ефектно розвівається за плечима, і пластиковими грудьми, що демонструють міцні м'язи досконалого тіла.

Небагато знайдеться людей, котрі серйозно думають про те, щоб одягти все це й піти до офісу⁴³, проте мільйони людей певною мірою намагаються жити фантазіями Супермена.

Подумайте про Крістофера Ріві, симпатичного актора, який несподівано з'явився на сцені Голівуда, дебютувавши в ролі Супермена 1978 року. Успіх першого фільму «Супермен» повторився в кінострічках «Супермен 2, 3 і 4» і дав Ріві можливість зіграти провідні ролі в багатьох інших касових фільмах.

У той час Ріві придбав собі розкішний особняк, яхту, кілька літаків. У нього з'явилася пристрасть запливати на яхті якомога далі, літати літаком якомога вище і працювати над собою наполегливіше, ніж будь-хто інший. Двічі Ріві самотужки перелітав Атлантичний океан. Досвідчений моряк, він часто брав участь у яхтових змаганнях. Йому також подобалися змагання планеристів, і одного разу він піднявся на висоту 10 тисяч метрів, підхоплений могутніми повітряними течіями над піком Пайкс у горах Колорадо. Окрім цього, Ріві був досвідченим лижником, першокласним тенісистом і водолазом.

Протягом десяти років після виходу в прокат першого «Супермена» Ріві жив із британською моделлю Гей Екстон, яка народила йому двох дітей. 1987 року він покинув її й одружився з прекрасною Даною Моросіні, яка була молодшою за нього на десять років.

Крістофер Ріві ніколи не носив спорядження супермена на вулиці, але він був переконаний, що стиль життя Супермена підходить йому якнайкраще.

Виконуючи роль кавалерійського капітана у фільмі «Анна Кареніна», Ріві відкрив для себе ще один світ, який належало підкорити, – їзду верхи. Невдовзі він придбав породистих коней і почав регулярно брати участь у змаганнях з кінного спорту.

У травні 1995 року проходили перегони по пересіченій місцевості в Калпепері, Вірджинія, і в останній момент Ріві вирішив взяти участь у змаганнях.

Дана не була в захваті, почувши про це.

– Кріс, коли ж, нарешті, ми проведемо трохи часу разом як сім'я? – докоряла вона.

– Можливо, наступного року. У всякому разі, ти можеш поїхати зі

---

⁴³ Навіть Кларк Кент не вдягає свій костюм Супермена на роботу.

мною і побачити мій виступ⁴⁴.

Отже, коли перегони розпочалися, Дана сиділа на місцях для глядачів, спостерігаючи за своїм знаменитим чоловіком, котрий, як завжди, був зіркою шоу, і хоробро мчав на коні під бурхливі оплески захопленої юрби.

Для такої людини, як Кріс Ріві, цінності людини, подібної до апостола Павла, могли видатися безумством, що межує з лунатизмом. Наближаючись до кінця свого життя, сповненого самопожертви і безкорисливого служіння іншим, мудрий апостол писав: *«Нічого не робіть наперекір чи з марнославства, але в покорі вважайте одне одного більшим за себе. Нехай кожний дбає не про себе, а про інших»* (Филп. 2:3, 4).

Саме про це говорить нам Десята Заповідь. Усе, що Павло написав у своїх посланнях, він наочно виявив у своєму житті.

Віддаючи і здобуваючи

Якийсь час юрба в Калпепері аплодувала, збуджена виглядом знаменитого актора, який скакав на своєму прекрасному коні, але раптом в одну мить усе змінилося. Біля третьої перепони замість стрибка Східний Експрес несподівано різко зменшив швидкість й опустив голову. Кріс стрімголов пролетів уперед і вдарився головою об бар'єр. Внаслідок сильного удару він серйозно пошкодив хребет у другому шийному позвонку, саме в тому місці, де шия з'єднується з плечима.

Знадобилося менше часу, ніж вам для прочитання цих рядків, – і Кріс Ріві, одна з найяскравіших зірок кіноекрану й один з найбільш високооплачуваних акторів у світі, перетворився на людину, залежну від сторонньої допомоги й апаратів, які підтримують кожний його подих.

З безмежної активності він перейшов у стан, котрий пізніше назвав «постійною нерухомістю».

Важко уявити собі більш трагічну зміну. Проте Ріві пізніше сказав, що найважливішою зміною, яка сталася того дня, була повна докорінна перебудова цінностей і мети життя. Якщо сьогодні ви захочете пожертвувати якусь суму у фонд Крістофера і Дани Ріві, ваші гроші будуть витрачені не на породистих скакунів, гоночні яхти чи планери, а на придбання ліків для тисяч людей, котрі, подібно до Ріві, зазнали травм хребта. В останній період свого життя Ріві використав свою популярність разом зі своєю неперевершеною винахідливістю та власними грішми для цієї благородної справи.

Небагато людей мають таке дивовижне поєднання талантів і можливостей, яке принесло багатство і славу Крістоферу Ріві. Проте є мільйони інших, котрі на своєму рівні наслідують його колишні етичні настанови, їхні оселі переповнені безліччю речей. Витрачаючи набагато більше грошей, ніж отримують, вони потрапляють у великі борги, багато хто з них балансує на межі фінансового краху. Постійно поспішаючи, підхльостувані стилем життя «Давай ще!», вони не мають часу побути зі своїми дітьми, тим більше допомагати іншим та жити змістовним

⁴⁴ Christopher Reeve, Still Me (New York: Random House, 1988), chap. 1.

посвяченим життям. Тому не дивно, що у 2005 році більше двох мільйонів людей повинні були заявити про своє особисте банкрутство – найбільша кількість в історії.

Зажерливість – це непропорційна, некерована й недоречна любов до речей. Зажерливість означає, що ми присвячуємо себе чомусь незначному, що «речі» – гроші, успіх, особисті досягнення – перебувають у центрі нашого існування, і ми віримо, що на такій основі можемо будувати своє щастя. Тоді «речі» стають більш важливими, ніж люди та їхні потреби.

Подібно до інших дев'ятьох, Десята Заповідь говорить не тільки про особливі дії, але також про цінності і стосунки. Вона носить не лише приписний, але й дорадчий характер, тобто не тільки навчає, як нам слід поводитися, а й радить, яким чином цього досягти, відкриваючи нам характер Бога. Він насамперед, служить, обдаровує нас із безкорисливою, самовідданою любов'ю.

Як ми вже казали, апостол Павло закликає нас: *«Ніщо не робіть наперекір чи з марнославства»*, але *«в покорі... нехай кожний дбає не про себе, а про інших»*. У наступних текстах він відкриває джерело і натхнення для такого ідеалу.

*«Плакайте в собі ті самі думки,
що й у Христі Ісусі.
Він, маючи Божу природу,
не вважав посяганням бути рівним Богові,
але понизив Самого Себе,
приймавши образ раба,
постав у подобі людини,
і з вигляду був як людина;
Він упокорив Себе,
був слухняним аж до смерті,
і до смерті хресної» (Филп. 2:5-8).*

Ісус Христос – найвищий приклад для нас. Усе Його життя було сповнене смиренного служіння. Він упокорив Себе, поклав Себе на вівтар служіння й жертвності. Тим самим Він показав нам приклад співчуття до тих, хто гине, приклад дійової любові. Саме це спонукає християн і надихає їхні цінності. Чим ближче ми бажаємо підійти до істинного послуху Десятьом Заповідям, тим більше маємо зблизитися з Ним й уподібнитися до Нього своїм характером.

І саме в цьому полягає їхня мета.

ВИСНОВОК

У Бенджаміна Франкліна виникла хороша ідея. Бажаючи удосконалити самого себе, він якось сів за стіл і написав список чеснот. Потім, як завжди методичний, він склав детальний план для їх досягнення.

Що ви думаєте з приводу того, аби застосувати ідею Франкліна до Десяти Заповідей? Вони насправді є списком найбільших чеснот, чи не так? Тоді чому б не поставитися до них як до найдавнішого у світі припису щодо самовдосконалення і не почати працювати над ними, доки оволодіємо кожною з них?

Апостол Павло сповіщає нам, що саме на такій релігії він колись зростав. Разом зі своїми однолітками він вивчав ці Заповіді вдень і вночі, докладав неймовірних зусиль, щоб стати кращим, дотримуючись їх у найменших деталях.

Однак Павло дійшов висновку, що такий підхід був «служінням смерті». Чому? Чому щире бажання покоритися Десятьом Заповідям може призвести до такого негативного результату?

Тому що воно перетворює релігію на збірку правил і зводить її до рівня літер, «викарбуваних на камені» (2Кор. 3:7). Павло протиставляє таке служіння «новому заповітові», терміну, узятому з пророцтва Єремії (Єрем. 31:31-33). Суть цього підходу надзвичайно проста: «Я стану їм Богом, вони ж Мені будуть народом!» (вірш 33).

Це означає, що істинна релігія зосереджується не на правилах, а на стосунках. Її центр знаходиться не в нас самих і не в нашій поведінці, а в Богові і Його вічній любові. Замість того щоб бути сходами, піднімаючись якими ми власними зусиллями сподіваємося одного разу зійти так високо, що досягнемо Неба, Десять Заповідей стають, як це й було задумано Богом, святими принципами, призначеними допомогти нам уникнути нескінченних страждань і нерозумних помилок. Десять Заповідей – це справді «закон волі» (Якова 2:12).

Спосіб дотримання Божого Закону Господь відкриває в обітниці Свого Заповіту: «Дам Закона Свого в середину їхню, і на їхньому серці його напишу» (Єрем. 31:33). Саме на таке дотримання Закону посилається апостол Павло, коли каже, що віруючі є листом, написаним «не чорнилом, а Духом Живого Бога, не на кам'яних скрижалях, а на тілесних скрижалях сердець» (2 Кор. 3:3).

Саме тут міститься ключ. Написання Закону в нашому серці є Божою справою, а не нашою, – і це найважливіше. Коли центром нашого життя є взаємовідносини з Богом через Його Сина Ісуса Христа і спільність Святого Духа, тоді Десять Заповідей залишають кам'яні скрижалі і знаходять місце в наших серцях.

Хороша поведінка – послух, що походить тільки зі знання того, що правильно, буде в кращому випадку поверховим і частковим. Але серце, оновлене Святим Духом, буде здатне виявити послух як правдивий і безкорисливий прояв любові та вдячності Богові. Таке серце буде щиро

прагнути уподібнитися до Божого характеру, відображенням якого є Десять Заповідей.

По завершенні нашого вивчення Десятьох Заповідей я залишаю для вас запрошення: увійдіть без зволікань у заповіт миру і стосунків, заснованих на любові. Цей заповіт містить Божу обітницю для всіх, хто бажає відгукнутися. Я сподіваюся, ви уважно ознайомитеся з нею і зробите її своєю:

«І покроплю вас чистою водою, – / станете чисті; зо всіх ваших нечистот і зо всіх ваших бовванів очищу вас. І дам вам нове серце, і нового духа дам у ваше нутро, і викину камінне серце з вашого тіла, і дам вам серце м'ясне. І духа Свого дам Я до вашого нутра, і зроблю Я те, що уставами Моїми будете ходити, а постанови мої будете стерегти та виконувати» (Єзек. 36:25-27).

ЗМІСТ

Вступ	
Перша Заповідь	Небезпечна любов
Друга Заповідь	Маленькі боги
Третя Заповідь	Високошановане Ім'я
Четверта Заповідь	Як знайти спокій?
П'ята Заповідь	Батьки і діти
Шоста Заповідь	Здобуття контролю
Сьома Заповідь	Клей душі
Восьма Заповідь	Щось в обмін на ніщо
Дев'ята Заповідь	Більше ніж саме життя
Десята Заповідь	Зламане з'єднання
Висновок	